

**EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME**

ЕВРОПСКИ СУД ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА

ЧЕТВРТИ ОДДЕЛ

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ

(Жалба број 60642/08)

ПРЕСУДА

СТРАЗБУР

6 ноември 2012

Оваа пресуда ќе стане конечна во согласност со условите предвидени во член 44 став 2 од Конвенцијата. Истата може да биде предмет редакциски измени.

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

Во случајот **Алишиќ и други против Босна и Херцеговина Европскиот суд за човекови права (Четврти Оддел), заседавајќи во Совет составен од:**

Nicolas Bratza, *Претседател,*

Lech Garlicki,

Nina Vajić,

Boštjan M. Zupančič,

Ljiljana Mijović,

Dragoljub Popović,

Mirjana Lazarova Trajkovska, *судии,*

и Lawrence Early, *Секретар на одделот,*

Расправајќи на затворена седница на 11 октомври 2012

Ја донесе следнава пресуда усвоена на истиот датум:

ПОСТАПКА

1. Постапката е иницирана со жалба (бр. 60642/08) против Босна и Херцеговина, Хрватска, Србија, Словенија и Македонија поднесена до Судот согласно член 34 од Конвенцијата за заштита на човекови права и основни слободи („Конвенцијата“) од страна на граѓаните на Босна и Херцеговина, Г-ѓа Емина Алишиќ, Г-дин Азиз Саџак и Г-дин Сакиб Шахдановиќ („жалители“) на 30 јули 2005. Првиот жалител е граѓанин и на Германија.

2. Жалителите беа застапувани од страна на Г-дин Б. Мујчин, адвокат од Германија. Владите на Босна и Херцеговина, Хрватска, Србија, Словенија и Македонија („Владите“) беа застапувани од страна на нивните агенти Г-ѓа М.Мијиќ, Г-ѓа Ш. Стажник, Г-дин С. Цариќ, Г-дин Н. Пинтар Госенца и Г-дин К. Богданов.

3. Жалителите тврдеа дека сеуште не можеле да ги повлечат нивните стари штедни влогови во странска валута од нивните сметки во експозитурата на Љубљанска банка Љубљана и експозитурата на Инвестбанка во Тузла.

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

4. Со одлука од 17 октомври 2011 година, Судот се приклучил кон основаноста на прашањето за исцрпување на можните правни лекови и ја прогласил жалбата за допуштена.

5. Страните поднеле дополнителни писмени опсервации на жалбата (член 59 § 1 од Деловникот на Судот). Комората одлучила, по писмениот одговор доставен од страна на консултираните страни за нивните меѓусебни опсервации.

ФАКТИ

I. ОКОЛНОСТИ НА СЛУЧАЈОТ

6. Жалителите се родени во 1976, 1949 и живеат во Германија.

7. Пред распадот на Социјалистичка Федеративна Република Југославија ("СФРЈ"), г-ѓа Алишиќ и г-дин Саџак депонирале девизи во тогашната Љубљанска банка Сараево и г-дин Шахдановиќ во филијалата во Тузла на Инвестбанка. Состојбата на нивните сметки е 4,715.56 германски марки (ДЕМ), ДЕМ 129,874.30 и ДЕМ 63,880.44, соодветно. Г-дин Шахдановиќ исто така, има 73 \$ (УСД) и 4 Австриски шилинзи на неговите сметки.

II. РЕЛЕВАНТНО ДОМАШНО ЗАКОНОДАВСТВО

A. СФРЈ

8. До 1989/90 година економските реформи и комерцијалниот банкарски систем се состоеле од основни и поврзани банки. Основните банки биле како по правило основани и контролирани од страна на компании со општествена сопственост¹ со седиште во иста територијална единица (како што е, во една од републиките - Босна и Херцеговина, Хрватска, Македонија, Црна Гора, Србија и Словенија - или автономните покраини - Косово и Војводина). Основачите на Љубљанска банка

¹ Концепт на "општествена сопственост", додека постоел во другите земји, особено во високо развиените во СФРЈ (види Меџад, судбината на југословенскиот модел: Случај против правни сообразност, Американското списание за компаративно право 52/1 (2004), стр 287-319).

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

Сараево биле 16 компании со општествена сопственост од Босна и Херцеговина (како што Енергоинвест Сараево, Горење Бира Бихаќ, Шипад Сараево, Велепромет Високо, Ѓуро Салај Мостар) и Памучен комбинат Врање од Србија. Најмалку две основни банки би можеле да формираат поврзани банки, притоа зачувувајќи го нивниот засебен правен ентитет. Во 1978 Љубљанска банка Сараево, Љубљанска банка Загреб, Љубљанска банка Скопје и некои други основни банки основале придружна банка - Љубљанска банка Љубљана. Слично на тоа, во 1978 година Инвестбанка и голем број на други основни банки ја основале Белградска удружна банка Белград. Во СФРЈ имало околу 150 основни и 9 поврзани банки (Југобанка Белград, Белградска Удружна банка, Привредна Банка Сараево, Војвоџанска банка Нови Сад, Косовска банка Приштина, Удружна банка на Хрватска Загреб, Љубљанска банка Љубљана, Стопанска банка Скопје и Инвестициона банка Титоград) .

9. Како резултат на притисокот за цврста валута, СФРЈ го направила ова да биде атрактивно за иселениците, но и другите граѓани да депонираат странски валути во своите банки. Ваквите депозити добиле висок интерес (на годишна каматна стапка често надминуваат 10%). Сепак, тие се загарантирани од страна на државата (види член 14 (3) од Закон за Девизни трансакции од 1985 година¹ и член 76 (1) од Законот за банки и други финансиски институции од 1989 година²). Државната гаранција се активирала во случај на стечај или "манифестирање несолвентност" на банка, по барање на самата банка (Член 18 од Законот за инсолвентност на банки и други финансиски институции од 1989 година³ и подзаконските акти⁴). Ниту една од банките што се разгледуваат во овој случај не доставила такво барање. Треба да се нагласи дека штедачите не можеле да побараат активирање на гаранцијата. Тие сепак имале право, во согласност со

¹ Закон o deviznom poslovanju, Службен лист на СФРЈ бр. 66/85, 13/86, 71/86, 2/87, 3/88, 59/88, 85/89, 27/90, 82/90 и 22/91.

² Закон o bankama i drugim finansijskim organizacijama, Службен лист на СФРЈ бр. 10/89, 40/89, 87/89, 18/90, 72/90 и 79/90.

³ Закон o sanaciji, stečaju i likvidaciji banaka i drugih finansijskih organizacija, Службен лист на СФРЈ бр. 84/89 и 63/90.

⁴ Odluka o načinu izvršavanja obaveza Federacije po osnovu jemstva za devize na deviznim računima i deviznim štednim ulozima građana, građanskih pravnih lica i stranih fizičkih lica, Службен лист на СФРЈ бр. 27/90

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

Законот за облигациони односи од 1978 година¹, да ги подигнат сопствените депозити во било кое време, заедно со пресметана камата, од основните банки (види член 1035 и член 1045 од тој закон).

10. Почнувајќи од средината на 1970-тите, комерцијалните банки се стекнале со загуби изразени во странски валути направени поради курсот на динарот кој девалвирал. Како одговор на тоа, во СФРЈ се воспоставил систем за поврат на странски валути, дозволувајќи им на комерцијалните банки да ги префрлат девизните депозити на граѓаните во Народната банка на Југославија ("НБЈ"), која го презела валутниот ризик (види член 51 (2) од Законот за девизни трансакции од 1977 година²). Иако системот бил изборен, комерцијалните банки немале друга опција бидејќи не им било дозволено да држат депозити во странска валута со странски банки, бидејќи било неопходно да се вршат плаќања во странство, ниту пак смееле да одобруваат кредити во странска валута. Виртуелно сите странски валути биле префрлени во НБЈ. Треба да се нагласи дека сепак само мал дел од тие пари бил физички префрлен во НБЈ (види Ковачиќ и други против Словенија [GC], бр. 44574/98, 45133/98 и 48316/99, § § 36 и 39, 3 октомври 2008 година, види, исто така одлука АП 164/04 на Уставниот суд на Босна и Херцеговина од 1 април 2006 година, § 53)

11. Во однос на Љубљанска банка Сараево, моделот на префлање на штедните влогови функционираше на следниот начин. Врз основа на серија на договори помеѓу таа банка, Љубљанска банка Љубљана, на Народната банка на Босна и Херцеговина и на Народната банка на Словенија, Љубљанска банка Сараево морала да ја испраќа на месечна основа разликата помеѓу девизите депонирани и повлечени во Народната банка на Словенија. Странската валута испратена на ваков начин била регистрирана како побарување на Љубљанска банка во Сараево наспроти НБЈ. Владата на Словенија во овој случај ги одржала депозитите, а потоа ги испратила во Народната банка на Словенија сите средства на НБЈ, но не успеала да обезбеди доказ во тој поглед. Тие докажале дека само дел од тие средства биле испратени во Љубљанска банка Сараево, на барање на

¹. Zakon o obligacionim odnosima, Службен лист на СФРЈ бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89.

². Zakon o deviznom poslovanju i kreditnim odnosima, Службен лист на СФРЈ бр. 15/77, 61/82, 77/82, 34/83, 70/83 и 71/84.

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

таа банка за да ги исполни своите ликвидносни потреби (во периодот кога биле повеќе девизи повлечени од депонираните). Точните бројки се: во 1984 година 57.389, 894 ДМ биле испорачани до Љубљана и 150.187 ДМ назад во Сараево, во 1985 година 59.465.398 ДМ биле префлрени во Љубљана и 71.270 ДМ назад во Сараево, во 1986 година 19.794.416 ДМ биле префлени во Љубљана и 1.564.823 ДМ назад Сараево, и така натаму. Се вкупно, во периодот меѓу 1984 и 1991 година 244.665.082 ДМ биле транспортирани во Љубљана и 41.469.528 ДМ (што е, помалку од 17%) назад во Сараево.

12. Друг важен фактор е дека на основните банки им биле доделени динарски кредити (првично, безкаматни) од страна на НБЈ во замена за вредноста на префлената странска валута. Така добиените динари биле користени од основните банки за давање на кредити, по каматни стапки под стапката на инфлација, на компании со седиште, како по правило, во иста територијална единица (на пример, во случај на Љубљанска банка во Сараево, вакви кредити биле дадени на Полиетиленка Бихаќ, Горење Бира Бихаќ, Шипад Шатор Гламоч, Билечанка Билеќа, УПИ Сараево, Соко Комерц Мостар, Руди Чајавец Бања Лука, Велепромет Високо, и така натаму).

13. Во 1988 година системот на повторното депонирање бил доведен до крај (врз основа на членот 103 од Законот за девизни трансакции од 1985 година, бил изменет на 15 октомври 1988 година). Банките успеале да добијат дозвола за отворање девизни сметки кај странски банки. Љубљанска банка Сараево, како и другите банки, ја увиделе таа можност и депонирале вкупен износ од 13.500.000 долари кај странски банки во периодот од октомври 1988 година до декември 1989 година

14. Во рамките на реформите од 1989 до 1990 година, СФРЈ го укинала системот на основни и придружни банки опишан погоре. Оваа промена во банкарските регулативи им дозволила на некои основни банки да се одлучат за самостоен статус, додека други основни банки станале филијали (без својство на правно лице) на поранешните банки со кои тие биле претходно поврзани. На 1 јануари 1990 година Љубљанска банка Сараево станала филијала (без својство на правно лице) на Љубљанска банка Љубљана, а вториот ги презел

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

поранешните права, средства и обврски. Спротивно на тоа, Инвестбанка станала независна банка со седиште во Србија и голем број на филијали во Босна и Херцеговина (вклучувајќи филијала во Тузла во која г-дин Шахдановиќ имал сметки). Покрај тоа, била прогласена конвертибилноста на динарот и се утврдило многу поволен курс од страна на НБЈ. Тоа довело до масовно повлекување на девизните штедни влогови од комерцијалните банки. Затоа, на СФРЈ и прибегнале кон итни мерки за ограничување во голема мера на повлекувањата на девизни депозити. На пример, од 1990 година во декември, кога членот 71 од Законот за девизни трансакции од 1985 година бил изменет, штедачите можеле да ги користат нивните заштеди само за да се плати за увезената стока или за услуги за потребите на свој или близок роднина", за купување на девизни обврзници, да се направи тестамент, подароци за научни или хуманитарни цели, или да се плаќа животна осигурување на локална осигурителна компанија (тие би можеле да ги користат нивните депозити, исто така, за плаќање стоки и услуги во странство). Во прилог, третиот дел од одлуката на Владата на СФРЈ од април 1991 година¹, која била на сила до 8 февруари 1992 година, како и член 17с од одлуката на НБЈ од јануари 1991 година², која од страна на Уставниот суд на СФРЈ била прогласена за неуставна на 22 април 1992 година, го ограничиле износот кој штедачите можеле да го повлечат и користат за горенаведените цели до 500 ДМ наеднаш, но не повеќе од 1000 ДМ месечно.

15. СФРЈ се распаднала во 1991/92 година. Во земјите-наследнички, девизите кои биле депонирани однапред вообичаено биле нарекувани "стари" или "замрзнати" девизни заштеди.

¹ Odluka o načinu na koji ovlašćene banke izvršavaju naloge za plaćanje domaćih fizičkih lica devizama sa njihovih deviznih računa i deviznih štednih uloga, Службен лист на СФРЈ бр. 28/91, 34/91, 64/91 и 9/92

² Odluka o načinu vođenja deviznog računa i deviznog štednog uloga domaćeg i stranog fizičkog lica, Службен лист на СФРЈ бр. 6/91, 30/91, 36/91 and 25/92.

Б. Босна и Херцеговина

1. Според законите и практиката во однос на "старите" заштеди во странска валута

16. Во 1992 година Босна и Херцеговина презела законски гаранции за "стари" девизни заштеди од СФРЈ (види го делот 6 од законодавство на СФРЈ Закон за Пријава од 1992¹). Иако релевантните законски одредби не биле јасни во тој поглед, Народната банка на Босна и Херцеговина сметала дека гаранцијата покривала "стари" девизни заштеди во домашни банки (види извештај 63/94 од 8 август 1994 година²)

17. Додека за време на војната сите "стари" девизни заштеди останале замрзнати, повлекувања биле исклучително дозволени од хуманитарни причини и во некои други посебни случаи (види подзаконски акти³)

18. По војната од 1992-1995 година секој од субјектите (Федерацијата на Босна и Херцеговина - "на ФБХ" - и Република Српска) го донел своето законодавство за "стари" девизни заштеди. Само законодавството на ФБХ е важно во овој случај, со оглед дека во прашање се наоѓа и тој субјект. Во 1997 година ФБХ претпоставувала одговорност за "стари" девизни заштеди во банките и филијалите ставени на нејзината територија (види член 3 (1) на спогодбата за порамнување од 1997 година⁴ и нерезиденти според уредбата од 1999 година⁵). Ваквите заштеди останале замрзнати, но тие можеле да се користат за купување на државни станови и компании под одредени услови (член 18 од спогодбата за порамнување од 1997 година, која била изменета во август 2004 година)

¹ *Uredba sa zakonskom snagom o preuzimanju i primjenjivanju saveznih zakona koji se u Bosni i Hercegovini primjenjuju kao republički zakoni*, Службен весник на Босна и Херцеговина бр. 2/92.

² Копија од него беше обезбедена од страна на властите на Босна и Херцеговина

³ *Odluka o uslovima i načinu isplata dinara po osnovu definitivne prodaje devizne štednje domaćih fizičkih lica i korišćenju deviza sa deviznih računa i deviznih štednih uloga domaćih fizičkih lica za potrebe liječenja i plaćanja školarine u inostranstvu*, Службен весник на Босна и Херцеговина бр. 4/93; *Odluka o uslovima i načinu davanja kratkoročnih kredita bankama na osnovu definitivne prodaje deponovane devizne štednje građana i efektivno prodatih deviza od strane građana*, Службен весник на Република Српска бр. 10/93 and 2/94; и *Odluka o ciljevima i zadacima monetarno-kreditne politike u 1995*, Службен весник на Босна и Херцеговина бр. 11/95 and 19/95.

⁴ *Zakon o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije*, Службен весник на ФБХ бр. 27/97, 8/99, 45/00, 54/00, 32/01, 27/02, 57/03, 44/04, 79/07 и 65/09.

⁵ *Uredba o ostvarivanju potraživanja lica koja su imala deviznu štednju u bankama na teritoriju Federacije, a nisu imala prebivalište na teritoriju Federacije*, Службен весник на ФБХ бр. 44/99.

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

19. Во 2004 година ФБХ донела нови закони. Таа се обврзала да ги врати "старите" девизни заштеди во домашни банки во тој субјект, без оглед на државјанството на депонентот. Нејзината одговорност за таквите заштеди во филијалите на Љубљанска банка Љубљана и Инвестбанка биле експлицитно исклучени (види член 9 (2) на решавање на закон за внатрешен долг 2004 година¹)

20. Одговорност за заштеда на локалните филијали на Љубљанска банка Љубљана и Инвестбанка повторно биле експлицитно исклучени, но државата морала да им помогне на клиентите на оние филијали да добијат соодветна исплата на нивните заштеди од Словенија и Србија, (види член 2 од одредбите за заштеди од 2006 година ²). Покрај тоа, сите постапки во врска со "стари" девизни заштеди престанала врз основа на закон (види член 28 од тој закон; таа одредба била прогласена за уставна со одлука У 13/06 на Уставниот суд на Босна и Херцеговина на 28 март 2008 година, § 35). Уставниот суд испитал бројни индивидуални поплаки за неуспехот на Босна и Херцеговина и нејзините ентитети да им се оддолжи на "старите " девизни заштеди во домашни филијали на Љубљанска банка и Инвестбанка: тој уврдил дека ниту Босна и Херцеговина ниту нејзините ентитети не биле одговорни и наредил државата да им помогне на клиентите од наведените филијали да им ги вратат нивните заштеди од Словенија и Србија, соодветно (види, на пример, одлуките АП 164/04 од 1 април 2006 година, АП 423/07 од 14 октомври 2008 година и АП 14 / 08 од 21 декември 2010 година)

2. Статус на филијалата на Љубљанска банка во Сараево

21. Во 1990 година Љубљанска банка Сараево станала филијала, без својство на правно лице на Љубљанска банка Љубљана, а втората презеде правата на претходната, како и нејзините средства и обврски. Согласно регистрот за компании, филијалата во Сараево работела во име и за сметка на странската

¹ *Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije*, Службен весник на ФБХ бр.. 66/04, 49/05, 35/06, 31/08, 32/09 и 65/09.

² *Zakon o izmirenju obaveza po osnovu računa stare devizne štednje* Службен весник на Босна и Херцеговина бр.28/06, 76/06 and 72/07.

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

банка. На 31 декември 1991 година износот на девизни заштеди во филијалата во Сараево бил приближно 250.000.000 ДМ, но се чини дека помалку од 350.000 ДМ биле во трезорот на филијалата во Сараево на тој датум. Иако не е јасно што се случило со останатата сума, веројатно е дека поголемиот дел од неа завршила во Словенија (види точка 11 погоре)

22. Во 1993 година била формирана домашна банка Љубљанска банка Сараево. Таа ја презеде одговорноста на Љубљанска банка Љубљана за "старите" девизни заштеди од филијалата во Сараево. Во 1994 година Народната банка на Босна и Херцеговина извршила инспекциски надзор и забележала многу недостатоци. Најпрво, нејзините менаџери не биле соодветно именувани и не било јасно кои биле акционерите. Народната банка затоа именувала директор на Љубљанска банка во Сараево. Второ, како домашна банка, Љубљанска банка Сараево не можела да ја презеде одговорноста на странска банка за "стари" девизни заштеди и како ова ќе наметнело нови финансиски обврски на државата (државата била законски гарант за "стари" заштеди во странски -валути во сите домашни банки). Народната банка наредила затворање на билансот на состојба за филијалата Сараево на Љубљанска банка Љубљана на 31 март 1992 кој требал итно да биде составен како и нејзините односи со матичната банка да се дефинираат. Сепак, според регистарот за компании, Љубљанска банка Сараево останале одговорни за "стари" девизни заштеди во филијалата на Љубљанска банка Љубљана во Сараево до ноември 2004 година (види точка 24 подолу). Според тоа, таа продолжила да раководи со заштедите на клиентите на филијалата Сараево; тие заштеди биле искористени во процесот на приватизација во ФБХ (види точка 18 погоре). и домашниот суд и наредил на Љубљанска банка Сараево да ги исплати тие заштеди во еден случај (види *Višnjevac* против Босна и Херцеговина (декември), бр. 2333/04, 24 октомври 2006).

23. Во 2003 година агенцијата за банкарство на ФБХ ги ставила домашните банки под нејзина привремена администрација поради тоа што таа имала недефинираин односи со Љубљанска банка Љубљана

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

24. Врз основа на измената на Законот за регистрирање на трговски друштва од 2000 година¹, во 2003 година парламентот на ФБХ го продолжил законскиот рок за бришење на записи од времето на војната во регистарот на компании до 10 април 2004 година. Набргу потоа, во ноември 2004 година во Сараево Општинскиот суд одлучил дека домашната Љубљанска банка Сараево не била наследник на филијалата во Сараево на Љубљанска банка Љубљана, дека не била одговорна за "стари" девизни заштеди во таа филијала и како резултат на тоа, во 1993 година записот на компании во регистар што го тврдел спротивното морал да биде избришан.

25. Во 2006 година домашната Љубљанска банка Сараево го продала својот имот и ги препуштила просториите и опремата кои припаѓале на филијалата на Љубљанска банка Љубљана во Сараево на компанија од Хрватска која, за возврат, се обврзала да ги плаќа долговите на Љубљанска банка Сараево. Додека се одобрувал тој договор, Владата ФБХ нагласила дека сите простории и архивите на филијалата на Љубљанска банка Љубљана во Сараево да останат под заштита на Владата на ФБХ во очекување на конечната одлука за статусот на таа филијала.

26. Во 2010 година надлежниот суд ја започнал стечајна постапка против домашната Љубљанска банка во Сараево. Таа е се уште се во тек.

3. Стаусот на филијалата на Инвестбанка во Тузла.

27. Филијалата на Инвестбанка во Тузла за цело време го имала статусот на филијала, без својство на правно лице. Висината на "старите" девизни заштеди во таа филијала на 31 декември 1991 година биле приближно 67.000.000 УСД (приближно 100,000,000 ДМ). Филијалата била затворена на 1 јуни 1992 година и никогаш не ги обновила своите активности. Не е јасно што се случило со нејзините средства, но со оглед на начинот на кој моделот за редепозитирање бил спроведен (види точка 11 погоре), веројатно било дека повеќето од нив завршиле во Србија.

¹ *Zakon o postupku upisa pravnih lica u sudski registar*, Службен весник на ФБХ бр.. 4/00, 49/00, 32/01, 19/03 and 50/03.

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

28. Во 2002 година надлежниот суд во Србија поднел налог за стечај против Инвестбанка. Српските власти потоа ги продале просториите на филијалите на ФБХ на Инвестбанка (тие во Република Српска биле продадени во 1999 година). Стечајна постапка се уште е во тек.

29. Во 2010 година Владата на ФБХ ги ставила просториите и архивите на филијалите на ФБХ на Инвестбанка под свија заштита, но се чинело дека Инвестбанка веќе немала никакви простории или архиви во ФБХ.

30. Во 2011 година, на барање на властите од ФБХ, српските власти започнаале кривична истрага за начинот на кој архивите на филијалата во Тузла биле префрлени на српска територија во 2008 година

В. Хрватска

31. Владата на Хрватска приговараше дека тие ги отплатиле "старите" девизни заштеди во домашните банки и нивните филијали во странство, без оглед на државјанството на депонентот кој е засегнат. Всушност, тоа е јасно дека тие ги вратиле заштедите на граѓаните на Босна и Херцеговина во босанско-херцеговските филијали на хрватските банки. Сепак, словенечката влада ги разгледала одлуките на Врховниот суд на Хрватска (Rev 3015/1993-2 од 1994 година, Rev 3172/1995-2 од 1996 година и Rev 1747 / 1995-2 на 1996) со осврт на терминот кој бил употребен во таа легислатива (граѓанин) а означувал хрватски државјанин и се тврдело дека засегнатите граѓани на Босна и Херцеговина биле, исто така, хрватски граѓани или дека бил склучен ад хок договор.

32. Хрватска, исто така, ги вратила на своите граѓани "старите" девизни заштеди кои биле префрлени од филијалата на Љубљанска банка Љубљана во Загреб на домашните банки по барање на засегнатите штедачи (видете го делот 14 од Стариот закон за девизни штедни влогови од 1993 година¹ и релевантната второстепена легислатива²). Очигледно, околу две третини од сите клиенти на таа филијала ја икористиле таа можност. Што се однесува до преостанатите

¹ *Zakon o pretvaranju deviznih depozita građana u javni dug Republike Hrvatske*, Службен весник на Република Хрватска бр. 106/93.

² *Pravilnik o utvrđivanju uvjeta i načina pod kojima građani mogu prenijeti svoju deviznu štednju s organizacijske jedinice banke čije je sjedište izvan Republike Hrvatske na banke u Republici Hrvatskoj*, Службен весник на Република Хрватска. 19/94

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

клиенти, чија стара девизна заштеда наводно, изнесувала околу 300 милиони ДМ, некои од нив отпочнале граѓанска постапка во хрватските судови и 63 од нив ги имаат добиено нивните "стари" девизни заштеди од присилна продажба на имотот на таа филијала лоцирана во Хрватска (одлуките на Општинскиот суд во Осијек од 8 до април 2005 и 15 јуни 2010 година ¹). Некои од штедачите покренале граѓанската постапка во словенечките судови (види точка 38 подолу).

Г. Србија

33. Во директните последици од распаѓањето на СФРЈ, "старите" девизни заштеди во домашните банки останале замрзнати, но повлекувања биле дозволени исклучително на хуманитарна основа, без оглед на државјанството на засегнатиот депонентот (види подзаконски акти ²)

34. Во 1998 година, а потоа повторно во 2002 година Србија се согласила да ги врати "старите" девизни заштеди во домашните филијали на домашните банки на своите граѓани и на граѓаните на сите држави, освен од земјите наследнички на СФРЈ. Сите штедни влогови на граѓаните на земјите наследнички на СФРЈ и сите заштеди во филијалите на домашните банки што се наоѓале во тие држави останале замрзнати во очекување на преговорите за сукцесија. Понатаму, сите постапки во врска со "старите" девизни заштеди престанале врз основа на законот во согласност со членот 21 и 22 од стариот закон за девизни заштеди од 1998³ година и членовите 21 и 36 од стариот закон за девизни заштеди од 2002 година⁴.

35. Во јануари 2002 година надлежниот суд во Србија покренал постапка за стечај против Инвестбанка. Како резултат на тоа, била активирана државната

¹ Копија од него беше обезбедена од страна на словенечката влада (анекси бр. 273-74).

² *Odluka o uslovima i načinu davanja kratkoročnih kredita bankama na osnovu definitivne prodaje deponovane devizne štednje građana*, Службен весник на Република Југославија бр. 42/93, 49/93, 71/93 and 77/93; *Odluka o uslovima i načinu isplate dela devizne štednje građana koja je deponovana kod NBJ*, Службен весник бр. 42/94, 44/94 и 50/94; *Odluka o uslovima i načinu isplate dela devizne štednje građana koja je deponovana kod NBJ*, Службен весник бр. 10/95, 52/95, 58/95, 20/96, 24/96 and 30/96; и *Odluka o privremenom obezbeđivanju i načinu i uslovima isplate sredstava ovlašćenim bankama na ime dinarske protivvrednosti dela devizne štednje deponovane kod NBJ isplaćene građanima za određene namene*, Службен весник бр. 41/96, 21/98 and 4/99.

³ *Zakon o izmirenju obaveza po osnovu devizne štednje građana*, Службен весник на Фередативна Република Југославија бр. 59/98, 44/99 and 53/01.

⁴ *Zakon o regulisanju javnog duga Savezne Republike Jugoslavije po osnovu devizne štednje građana*, Службен весник на Фередативна Република Југославија бр. 36/02.

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

гаранција на "старото" девизно штедење (член 18 од Законот за банки и други финансиски институции во стечај од 1989 и член 135 од Законот за девизни трансакции 1995 година ¹). 322 клиенти на филијалите на Инвестбанка во Босна и Херцеговина поднеле барање за да бидат исплатени во рамките на стечајната постапка; 20 од нив потоа покренале граѓанска постапка против Инвестбанка, но без никаква корист. Стечајна постапка се уште е во тек.

Д. Словенија

36. Во 1991 година Словенија ја презела законската гаранција од СФРЈ за "стари" девизни заштеди во домашни филијали на сите банки, без оглед на државјанството на засегнатиот депонент (види Член 19 § 3 од основната уставна повелба на Уставниот закон од 1991 година² и член 1 на стариот закон за девизни штедни влогови од 1993 ³). Додека, како по правило, секој кој покажувал правен интерес може да покренел петиција за да ја докажел исправноста на постапката за ревизија (член 24 од Законот за уставниот суд од 2007 ⁴), словенечкиот Уставен суд смета дека основната уставна повелба на Уставниот закон од 1991 година не била предмет на такво ревидирање (види ги нивните одлуки бр. UI-332/94 од 11 април 1996 година и UI-184/96 од 20 јуни 1996 година).

37. По неуспешните обиди да се регистрира филијалата на Љубљанска банка Љубљана во Сараево како посебна банка (види преписка помеѓу НБУ и Народната банка на Босна и Херцеговина од октомври 1991 година каде се нагласила незаконитоста на ваквите предлози кога во меѓувреме Словенија станала независна држава и Љубљанска банка Љубљана странска банка)⁵, Словенија ја национализираше, а потоа, во 1994 година, ја трансформирала

¹ *Zakon o deviznom poslovanju*, Службен весник на Федеративна Република Југославија бр. 12/95, 29/97, 44/99, 74/99 and 73/00

² *Ustavni zakon za izvedbo Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti RS*, Службен весник на Република Словенија бр. 1/91.

³ *Zakon o poravnavanju obveznosti iz neizplačanih deviznih vlog*, Службен весник на Република Словенија бр. 7/93

⁴ *Zakon o ustavnem sodišču (uradno prečiščeno besedilo)*, Службен весник на Република Словенија бр. 64/07

⁵ Копија беше обезбедена од страна на властите на Босна и Херцеговина.

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

Љубљанска банка Љубљана¹. Новата банка, Нова Љубљанска Банка ги презела домашните средства и обврски на Љубљанска банка Љубљана. Старата банка ја задржала одговорноста за "старите" девизни заштеди во нејзините филијали во другите земји наследнички и сродните побарувања против НБУ.

38. Во 1997 година сите постапки во врска со "старите" девизни заштеди во филијалите на старата Љубљанска банка во другите држави наследнички биле оставени во очекување на исходот од преговорите за сукцесија². Во декември 2009 година Уставниот суд на Словенија, врз основа на поднесените петиции на двајца хрватски штедачи, ја прогласил мерката за неуставна³. Окружниот суд во Љубљана потоа донел повеќе пресуди и наредил старата Љубљанска банка да ги исплати "старите" девизни заштеди во своите филијали во Сараево и Загреб заедно со каматата. Тој утврдил дека односот помеѓу старата Љубљанска банка и нејзините клиенти во оние филијали бил од приватно-правен карактер. Фактот дека некои странски валути наводно биле пратени на НБЈ и дека преговорите биле во очекување се сметало за неважно. Слично на тоа, судот ги сметал за ирелевантни одлуките во врска со статусот на филијалата во Сараево утврдени во ставовите 22-24 погоре. Најмалку една од тие пресуди, во врска со филијалата во Сараево, станала правосилна (пресуда Р 119/1995-I од 16 ноември 2010 година). Голем број на клиенти на филијалите во Сараево и Загреб покренале парнична постапка и против Република Словенија, но без никаков резултат. Окружниот суд во Љубљана ги отфрлил ваквите тврдења во три случаи (како што немало поднесени жалби, тие одлуки станале правосилни). Околу 10 слични случаи се очигледно сеуште во тек.

Ѓ. Република Македонија

39. Република Македонија ги исплатила "старите" девизни заштеди во домашните банки и локалните филијали на странските банки, како што е

¹ *Ustavni zakon o dopolnitvah ustavnega zakona za izvedbo Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije*, Official Gazette of the Republic of Slovenia no. 45/94.

² *Zakon o dopolnitvah zakona o Skladu Republike Slovenije za sukcesijo*, Службен весник на Република Словенија бр. 40/97.

³ одлука објавена во Службен весник на Република Словенија бр. 105/09

филијалата на Љубљанска банка Љубљана во Скопје, без оглед на државјанството на засегнатиот депонент ¹.

III. Релевантно меѓународно право и пракса

A. Релевантно меѓународно право во врска со земјите наследнички

40. Прашањето околу сукцесијата на државите е регулирано со вообичаени правила, делумно кодифицирани во Виенската конвенција од 1978 година за сукцесија на државите во однос на договорите и Виенската конвенција од 1983 година за сукцесија на државите во поглед на државниот имот, архиви и долгови ². Иако последната спогодба се уште не е во сила, а само три тужени држави се страни (Хрватска, Словенија и Република Македонија), тоа е добро воспоставен принцип на меѓународното право, да дури и ако државата го нема ратификувано договорот, таа може да биде обврзана со некоја од неговите одредби, доколку таа одредба се одразува вообичаено на меѓународното право, или го кодифицира или формира ново правило (види Цудак против Литванија [GC], бр. 15.869 / 02 , § 66, ECHR 2010 година и пресудата на Меѓународниот суд на правдата во случајот континенталниот гробен во Северното Море од 20 февруари 1969 година, § 71).

41. Основно правило е дека државите заедно мора да ги решат сите аспекти на сукцесијата со договор (види Мислење број 9 на Арбитражната комисија на Меѓународната конференција за поранешна Југославија³, и член 6 од Водечките принципи од 2001 година за државната сукцесија за работите на имот и долгови на Институтот за меѓународно право). Ако една од државите одбила да соработува, тоа ќе биде спротивно на таа обврска и ќе била подложена на

¹ Закон за преземање на депонираните девизни влогови на граѓаните од страна на Република Македонија, “Службен весник на РМ бр. 26/92; Закон за гаранција на Република Македонија за депонираните девизни влогови на граѓаните и за обезбедување на средства и начин за исплата на депонираните девизни влогови на граѓаните во 1993 и 1994, Службен весник бр. 31/93, 70/94, 65/95 и 71/96; и Закон за начинот и постапката на исплатување на депонираните девизни влогови на граѓаните по кои гарант е Република Македонија, Службен весник бр. 32/00, 108/00, 4/02 and 42/03

² Во 1983 година СФРЈ ја потпиша таа спогодба. Во 2001 година Сојузна Република Југославија поднесе инструмент советувајќи нејзината намера да го задржи потписот од страна на СФРЈ.

³ Комисијата беше формирана од страна на Европската заедница и нејзините земји-членки во 1991 година. Беа изречени петнаесет мислења кои се однесуваат на правните прашања кои произлегуваат од распадот на СФРЈ (види меѓународното право Извештаи 92 (1993), стр 162-208, и 96 (1994), стр 719-37

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

меѓународно ниво (Мислење бр 12 на Арбитражната комисија). Иако не било потребно секоја категорија на имот и долгови на претходната државата да се подели во еднакви пропорции, севкупниот исход морал да бил правична поделба (член 41 од Виенската конвенција од 1983 година; Мислење бр 13 на Арбитражната комисија, членовите 8, 9 и 23 на Водечките принципи)

Б. Договор за прашањата кои произлегуваат од сукцесијата

42. Овој договор бил резултат на речиси десет годишни преговори под покровителство на Меѓународната конференција за поранешна Југославија и на високиот претставник (меѓународен администратор назначен според Анекс 10 од Генералниот рамковен договор за мир во Босна и Херцеговина). Тој бил потпишан на 29 јуни 2001 година, а влегол во сила меѓу Босна и Херцеговина, Хрватска, Србија и Црна Гора (подоцна заменета од Србија), Словенија и Република Македонија на 2 јуни, 2004 година.

43. Прашањето околу "старите" девизни заштеди било спорно. Државите наследнички имале различни ставови за тоа дали тоа прашање требало да се третира како обврска на СФРЈ од Анекс Ц (финансиски средства и обврски) или како приватно-прашањето околу законот од Анекс Г (приватна сопственост и стекнатите права¹). Државите наследнички неможеле се договорот дали гаранциите на СФРЈ на "старите" девизни заштеди требале да бидат преземени од страна на државата во која засегнатата странската банка имала свое седиште или од страна на државата во која всушност бил направен депозитот. Следниве одредби биле вклучени во Анекс В на крајот од Договорот.

Член 2 § 3 (а)

"Останати финансиски обврски [на СФРЈ] вклучуваат:

(а) Гаранции од СФРЈ или Народната банка на Југославија во цврста валута и заштеди депонирани во комерцијална банка и било кои од нејзините филијали во било која држава наследничка пред датумот на кој таа прогласила независност;

¹ Види travaux préparatoires од Договорот предвидени од страна на словенечката влада (анекси бр. 265-70)

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

Член 7

"Гаранциите од СФРЈ или заштедите на НБЈ во цврста валута депонирани во комерцијална банка и било која од нејзините филијали во било која држава наследничка пред датумот на кој таа ја прогласила својата независност ќе се преговарат без одлагање, земајќи ги предвид особено потребата од заштита на заштеди во цврста валута на физички лица. Овој преговор ќе се одржи под покровителство на Банката за меѓународни порамнувања. "

44. Во 2001/2002 година биле одржани четири рунди на преговори во врска со поделбата на гаранциите на СФРЈ за "старите" девизни заштеди. Бидејќи членките наследнички не можеле да постигнат договор, во септември 2002 година, Банката за меѓународни порамнувања ("БИС") ги информирала дека експертот, г-дин Мејер, одлучил да го прекине своето учество и дека БИС немала повеќе улога да игра во однос на ова. Таа го заклучила следното:

"Ако, пак, сите пет земји наследнички требало да одлучат во подоцнежна фаза да влезат во нови преговори за гаранции во цврста валута и штедни влогови да се побарала помош на БИС во овој поглед, БИС ќе биле подготвени да им даде на разгледување на обезбедување таква помош, под услови да се согласат. "¹

Се чини дека четири држави наследнички (сите освен Хрватска) ја известиле БИС на нивната подготвеност да ги продолжи преговорите набргу потоа. Хрватска го сторила тоа во октомври 2010 година и добиле одговор во ноември 2010 година, што, во делот кој е релевантен, гласи:

"... БИС го разгледал ова прашање и верувал дека неговиот придонес за секој нов круг на преговори, како дел од добра канцелариска улога, не можел да донесе додадена вредност, исто така, имајќи го предвид времето што истекло од последната рунда на преговори, како и сегашните приоритети во областа на монетарната и финансиската стабилност. Сепак, би сакал да истакнам дека организацијата на двомесечни состаноци во Базел нуди практична можност за гувернерите на земјите наследнички да разговараат за ова прашање меѓу нив на неформална основа на БИС. "²

45. Треба да се забележи дека споредливите прашања околу гаранциите на СФРЈ за заштеди што биле депонирани кај Поштенската штедилницата и нејзините филијали биле решени надвор од преговорите за Договорот за

¹ Копија од тоа писмо беше обезбедена од страна на Владата на Хрватска

² Копија од тоа писмо беше обезбедена од страна на Владата на Хрватска

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

прашања поврзани со сукцесија, во кој секоја од државите ги презела гаранциите на филијалите на нејзината територија.

46. Во согласност со Член 4 од Договорот за прашањата поврзани со сукцесијата, бил основан Постојаниот Заеднички Комитет на високи претставници на земјите наследнички за следење на ефективна имплементација на договорот и да служи како форум на кој би можеле да се дискутираат прашањата кои би произлегле за време на спроведувањето на самиот Договор. Досега Комитетот лсе сретна три пати: во 2005, во 2007 и во 2009 година.

47. Во овој случај,важни се следниве одредби од овој Договор:

Член 5

(1) Разлики кои можат да произлезат околу толкувањето и примената на овој договор, најпрво се решаваат во дискусија меѓу заинтересираните држави.

(2) Ако разликите не може да се решат преку дискусиите во рок од еден месец од првата комуникација во дискусијата, засегнатите земји-членки се должни:

(а) Да го достават предметот на независно лице по нивен избор, со цел да добијат брз и авторитативно определување на самиот предмет кој треба да се почитува и кој може, доколку е соодветно, да наведе конкретни рокови за дејствата што треба да се преземат или

(б) Да го проследат предметот до Постојаниот заеднички комитет формиран преку член 4 од овој Договор за решавање.

(3) Разликите кои можат да произлезат во праксата околу интерпретација на изразите што се употребени во овој Договор или во било кој последователен договор кој повикувал на спроведувањето на Анексите кон овој договор може дополнително да се упатат на иницијатива на било членка која размислува да го примени решението на самиот експерт, спроведено од еден експерт (кој не смее да биде државјанин на било која страна од овој Договор) и да бидат назначени од страна на договор меѓу страните засегнати во спорот или, во отсуство на договор, од страна на претседателот на Судот за помирување и арбитража во рамките на ОБСЕ. Експертот треба да ги утврди сите прашања на постапката, по консултации со партиите кои бараат експертско решение, доколку експертот смета дека е соодветно да го стори тоа, со цврста намера да обезбеди брзо и ефикасно решавање на разликата.

(4) Постапката предвидена во став (3) од овој член е строго ограничена на толкување на термини кои се употребени во договорите и во никој случај да не му се дозволи на експертот да ја утврди практичната примена на било кој од овие договори. Особено доколку постапката наведена не се примени на:

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

- (a) Анксот кон овој Договор;
- (b) Членовите 1, 3 и 4 од Анекс В;
- (c) Членовите 4 and 5(1) од Анекс С;
- (d) Член 6 од Анекс D.

(5) .Ништо од претходните ставови на овој член нема да влијае врз правата или обврските на Страните на овој Договор под ниедна одредба што присилно ќе ги обврзе со цел да ги решат споровите.

Член 9

"Овој договор се применува од страна на земјите-наследнички во добра верба во согласност со Повелбата на Обединетите нации и во согласност со меѓународното право".

В. Меѓународна пракса во врска со *pactum de negotiando* во случаите меѓу самите земји

48. Обврската што произлегува од *pactum de negotiando*, да се преговара со цел да се склучи договор, мора да биде исполнета со добра волја според основниот принцип *pacta sunt servanda*

49. Меѓународниот суд на правдата навел во својата пресуда од 20 февруари 1969 година од случаите на континенталниот гробен во Северното Море (§ 85):

"...страните се обврзани да влезат во преговори со цел да постигнат договор, а не само да поминат низ формален процес на преговори, како еден вид на предуслов за автоматско применување на одреден метод на разграничување во отсуство на договор, тие се обврзани така да се однесуваат дека преговорите се значајни, што нема да биде случај кога еден од нив инсистира на својата позиција без размислување на било кои нивни модификации .

50. Одлуката на Арбитражниот суд за Договорот за германските надворешни долгови во случајот на Грција против Сојузна Република Германија на 26 јануари 1972 година се наведува во делот кој е релевантен, како што следи (§ § 62-65):

"Сепак, *pactum de negotiando* не е без правни последици. Тоа значи дека двете страни ќе направат напор, со добра волја, да се донесе заемно прифатливо решение по пат на компромис, дури и ако тоа значи напуштање на претходно силно држените позиции. Тоа подразбира желба да целта на преговорите да биде напуштање на претходните позиции и да се пресретне другата страна на половина пат. Јазикот на договорот не може да се толкува да значи дека двете страни имаат намера да се придржуваат до неговите претходни стојалишта

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

и да инсистираат на целосна капитулација на другата страна. Таквиот концепт ќе биде во согласност со терминот "преговори". Тоа ќе биде токму спротивното од она што било наменето. Преземањето иницијатива да се преговара вклучува разбирање како да се справи со другата страна со цел да се дојде до заедничко решение. Иако Трибуналот не донесе заклучок дека Член 19 во врска со ставот 2 од Анекс I апсолутно ги обврзува двете страни да преговараат и да се спогодат и со добра волја да се обидат обид да постигнат резултат прифатлив за двете страни и на тој начин да ставаат крај на оваа долго развлечена контроверзија..

Договорот за преговарање за спорните парични побарувања, во овој случај, мора да вклучува подготвеност за размислување околу спогодбата. Тоа е точно, иако спорот се однесува не само на износот на побарувањата, туку и на нивното постоење. Принципот на спогодување не е засегнат. Член 19 не подразбира страните да ги решат разните правни прашања за кои тие не се согласуваат. На пример, воопшто не станува збор дека и двете страни се очекува да се согласат за одредени точки што ги разидуваат, како на пример дали спорните побарувања законски постојат или не, или дали тие се владини или приватни побарувања. Што се однесува до овие точки, страните всушност, се согласиле да не се согласуваат, но без разлика на нивните наводи, тие се обврзале да ги продолжат преговорите со цел склучување на договор за порамнување...

"Судот смета дека основниот принцип на случаите на континенталниот гребен во Северното Море се релевантни за сегашниот спор. Како што било искажано од страна на Меѓународниот суд на правдата, тој ја потврдува и ја дава суштината на значењето на терминот "преговори". Да се има смисла, преговорите треба да се склучат со цел за изнаоѓање на договор. Иако, како што посочивме, договор за преговори не мора да подразбира обврска да се постигне договор, туку подразбира дека ќе се направат сериозни напори кон самиот крај. "

ПРАВО

I. Прелиминарни приговори на Владите

51. Владите на Србија, Словенија и Македонија останаа на делот за допуштеност на жалбата односно дека жалителите не успеале да ги исцрпат сите домашни правни лекови. Судот забележа дека ова прашање директно се однесува на член 13 од жалбата и дека тоа ќе биде посоодветно разгледано во поглед на делот кој се однесува на основаноста (види точка 4 погоре). Соодветно

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

на тоа, произнесувањата од страните и оценката на Судот во тој поглед се наоѓаат во точките 76-90 подолу.

52. Судот забележува дека владите на Босна и Херцеговина и Хрватска имаат проширени и дополнителни произнесувања во поткрепа на својот приговор поднесен во делот на допуштеност на жалбата и компатибилност *ratione personae* на апликацијата. Сепак, Судот ги проучи овие поднесоци и утврди дека тие не доведуваат до било кој основ за повторување на заклучокот во делот на допуштеноста на жалбата, имено дека тужените држави се согласиле со тоа дека "старите" девизни заштеди биле дел од финансиските обврски на СФРЈ што тие треба да ги поделат (види точки 38 и 58 од одлуката). Судот само ќе ги има предвид овие произнесувања доколку тие имаат некаква врска со основаноста на прашањата покренати во согласност со член 1 од Протокол број 1.

53. Судот ќе се ограничи нагласувајќи дека квалификацијата на ова прашање како прашање за сукцесија единствено бара, имајќи го предвид важечкото меѓународно право, да севкупниот исход на поделбата на имотот и долговите на претходната држава да биде фер. Под услов ова да е така, државите можат да слободно да одлучат за вистинската суштина на спогодбата, со користење на механизми тие тие сметаат дека е соодветни, меѓу другото, со отплата на "старите" девизни заштеди. Оваа задача не може да се реализира од страна на Судот во Стразбур.

II. Наводна повреда на Член 1 од Протоколот број 1.

54. Член 1 од Протоколот број 1 од Конвенцијата гласи:

"Секое физичко или правно лице има право на непречено уживање на својата сопственост. Никој нема да биде лишен од својата сопственост освен во јавен интерес и под услови предвидени со закон и со општите принципи на меѓународното право.

Претходните одредби не го спречуваат правото на државата да ги примени оние закони кои се неопходни за да се контролира користењето на сопственоста, согласно на општите интереси или да се обезбеди плаќање на даноците или други придонеси или парични казни. "

А. Произнесувања на страните

1. Жалителите

55. Жалителите истакнаа дека тужените држави, како земји наследнички на СФРЈ треба да им да ги исплатат старите девизни заштеди, бидејќи не успеале да го решат овој проблем во врска со преостанатиот дел на сукцесијата.

2. Владата на Босна и Херцеговина

56. Владата не се согласи со доказот на Судот дека прашањето за "старите" девизни заштеди во филијалата во Сараево на Љубљанска банка Љубљана и филијалата во Тузла на Инвестбанка дека било прашање во врска со сукцесијата (види одлука за допуштање во овој случај, § 58). Во врска со ова, тие тврдеа дека прашањето за гаранциите на СФРЈ за "старите" девизни заштеди, од Анекс В на Договорот за прашањата околу сукцесија, треба да се разликува од прашањето за "старите" девизни заштеди, како такви. Понатаму, признавајќи дека "старите" девизни заштеди не биле експлицитно споменати во Анекс Г на Договорот за сукцесија, прашања кои се занимавале со приватен имот и стекнатите права, Владата тврдеше дека поважно е тоа што тие не биле изрично исклучени . Поматаму тврдеа дека односот меѓу штедачите и банките го засега законот за приватно право, и покрај гаранциите на СФРЈ за "старите" девизни заштеди, и дека штедачите од горенаведените филијали биле во таков однос кој произлегува од законот за приватно право, но не со филијалите туку со матичните банки (како што е, Љубљанска банка Љубљана и Инвестбанка). Со оглед дека Љубљанска банка Љубљана била со седиште во Словенија и Инвестбанка во Србија и, уште поважно, дека поголем дел од средствата на нивните филијали веројатно завршиле во Словенија и Србија (види точки 21 и 27 погоре). Ова Влада тврдеше дека Словенија и Србија поради тоа треба да бидат одговорни во овој случај. Во овој поглед, тие се повикаа на одлуките на словенечките судови споменати во точка 38 погоре, и одлуката на српските судови споменати во Шекеровиќ против Србија (декември), бр. 32.472 / 03, 4 јануари 2007 година. Тие понатаму се повикаа на одлуката АП 164/04 на Уставниот суд на Босна и Херцеговина од 1

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

април 2006 година, § 68, каде стоело дека Босна и Херцеговина не е одговорна за "старите" девизни заштеди во филијалите кои се разгледуваат во овој случај.

57. Што се однесува до обврската утврдена во член 7 од Анекс В на Договорот за прашањата околу сукцесијата и преговорите за прашањето на гаранциите на СФРЈ за "старите" девизни заштеди, Владата на Босна и Херцеговина тврдеше дека тие направиле сериозни напори за постигнување на договор, додека Србија и Словенија цело време инсистирале на нивните позиции без да размислат за сите негови модификации. Точно е дека Босна и Херцеговина е во очекување да го организира следниот состанок на Постојаниот Заеднички Комитет во Сараево од 2010 година, Сепак, Владата тврдеше дека ова се должи на фактот дека земјите-наследнички сеуште не се согласни во врска со агендата на состанокот (согласно член 5 од Деловникот на Комитетот состанок не може да се одржи освен ако има усвоен дневен ред). Владата на Босна и Херцеговина додаде дека нејзините делегации го покренале прашањето на "старите" девизни заштеди во филијалата на Љубљанска банка Љубљана во Сараево во различни прилики на билатерални средби со своите словенечки колеги. Словенечката страна наводно одбила какви било разговори едноставно затоа што ваквите преговори во тој поглед се 'уште не биле склучени.

3. Владата на Хрватска

58. Владата на Хрватска изјави дека Србија и Словенија треба да бидат одговорни во овој случај. Нивните причини се во согласност со оние на Владата на Босна и Херцеговина (види параграф 56 погоре). Што се однесува до обврската за преговарање утврдена во Член 7 од Анекс С на Договорот за прашањата поврзани со сукцесијата, оваа Влада тврдеше дека тие преговарале со добра волја, додека српските и словенечките власти не покажале подготвеност да се откажат од своите претходни ставови.

4. Владата на Србија

59. По долга анализа на меѓународната пракса во врска со *pactum de negotiando*, српската влада истакна дека тие преговарале во добра волја. Што се

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

однесува до однесувањето на другите држави наследнички, тие ја критикуваа Хрватска за известување на БИС за нивната подготвеност да ги продолжат преговорите во врска со ова прашање само во 2010 година (види точка 44 погоре). Ако Судот смета дека Србија се замешала во "сопственоста" на г-дин Шахдановиќ за целите на член 1 од Протоколот 1, српската влада приговараше дека мешањето е оправдано бидејќи едноставно ја замрзнала неговата заштеда во филијалата на Инвестбанка во Тузла во очекување на преговорите (види точка 34 погоре). И на крај, тие тврдеа дека Босна и Херцеговина извлекла најголема корист од "старите" девизни заштеди во филијалата на Инвестбанка во Тузла и поради тоа треба да биде одговорна во овој случај. Во поддршка на нивната позиција, тие доставија договор според кој одреден Е.М, од Тузла ја добил кредит во динари од филијалата на Инвестбанка во Тузла во замена за неговиот депозит во странска валута.

5. Владата на Словенија

60. Владата на Словенија се произнесе дека прашањето околу "старото" девизно штедење во филијалата на Љубљанска банка Љубљана во Сараево и филијалата на Инвестбанка во Тузла е прашања поврзано со сукцесијата. Тие понатаму тврдеа дека Словенија постојано работела на тоа да се изнајде решение за дистрибуција на гаранциите на СФРЈ за "старите" девизни заштеди и дека нивните напори не успеале поради негодувањата на Босна и Херцеговина и Хрватска за време на преговорите. Имено, словенечката влада ја критикуваше Хрватска поради тоа што одбила да го реши проблемот со арбитражата на ММФ во 1999 година; поради тоа што одбила да дискутира на состаноците на Постојаниот Заеднички комитет; поради тоа се согласила да продолжат преговорите со БИС, наводно, под притисок на ЕУ во 2010 година (види точка 44 погоре); поради тоа што ги кочеле преговорите по затворањето на пристапните преговори со ЕУ во 2011 година, и на крај, поради тоа што го отежнувала вклучувањето на филијалата Љубљанска банка Љубљана во Загреб во редовните банкарски активности и на тој начин генерирала дополнителни средства. Владата на Словенија ја критикуваше Босна и Херцеговина за заземање серија на

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

унилатерални мерки, набргу по завршувањето на преговорите со БИС, со цел да ги подобри своите преговарачки позиции кон Словенија: на 15 јули 2002 година, Владата на ФБХ донела решение заедно со Министерството за правда со предлог за измена и дополнување на Законот за регистрација на трговски друштва од 2000 година до ретроактивни проширувања на статутот за ограничувања за бришење на компаниите што биле евидентирани во 1993 година во однос на домашната Љубљанска банка Сараево и барала управниот одбор на банката, кој бил назначен од страна на Министерството за финансии, да аплицира за бришење на тој упис (види точка 24 погоре). Како заклучок, тие приговараа дека Босна и Херцеговина и Хрватска требале да бидат одговорни во конкретниот случај.

61. Што се однесува до трансферите на девизи од филијалата на Љубљанска банка Љубљана до Народната банка на Словенија, Владата на Словенија покажала дека дел од тие средства биле испратени во Сараево. Понатаму тврдеа дека останатите средства се пренасочиле кон НБУ. Меѓутоа, додека тие покажаа дека овие средства навистина бил евидентирани како побарувања на филијалата Сараево против НБУ, не успеале да покажат дека биле и физички префрлени на НБУ (види точка 11 погоре). Во овој поглед, Владата на Словенија го повикала Судот да не прифаќа било каква теорија според која парите во готово би биле повеќе вредни од книгата за влез на пари (трансакциите со хартии од вредност).

6. Владата на Република Македонија

62. . Владата на Република Македонија се произнесе дека не ги повредила правата на сопственост на жалителите и дека го решиле ова прашање со добра волја.

Б. Оценка на Судот

1. Применето правило на Член 1 од Протоколот број 1

63. Како што има наведено Судот во многу прилики, Член 1 од Протоколот 1, се состои од три правила: првото правило, наведено во првата реченица од првиот член, е од општа природа и го содржи принципот на мирно уживање на имотот, второто правило, кое е содржано во втората реченица од првиот став, опфаќа

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

одземање на имот и предмети и неговите услови, третото правило, наведено во вториот став, признава дека државите договорнички имаат право, меѓу другото, за контрола на користење на сопственоста, согласно општите интереси. Второто и третото правило се однесуваат на конкретните случаи на мешање во правото на мирно уживање на имотот и треба да се толкуваат во контекст на општиот принцип наведен во првото правило (види, меѓу другите власти, Латридис против Грција [GC] , бр. 31107/96, § 55, ECHR 1999-II).

64. Не било оспорено пред Судот дека сегашните барањата на жалителите никогаш не биле разликувани, но дека тие сепак не биле во можност многу години слободно да располагаат со своите "стари" девизни заштеди. Затоа, Судот ќе го испита овој случај, како и други слични случаи (види Трајковски против Република Македонија (декември), бр. 53320/99, ECHR 2002 IV и Шуљагиќ против Босна и Херцеговина, бр. 27.912 / 02, 3 ноември 2009 година), во рамките на третото правило од оваа точка.

2. Општи принципи

65. Општите принципи на толкување на Член 1 од Протоколот 1 (принципот на законитост, принципот на легитимна цел и принципот на правична рамнотежа) беа повторно наведени во Шуљагиќ, цитирани погоре, § § 40-44.

3. Примена на општите принципи во сегашниот случај

66. Судот е подготвен да прифати дека принципот на законитоста и принципот на легитимна цел биле почитувани во овој случај (види Трајковски, цитирано погоре, и Шуљагиќ, цитирано погоре). Затоа ќе се продолжи со испитување на клучните прашања, односно дали има правична рамнотежа помеѓу општиот интерес и правата на кандидатите загарантирани со овој член.

67. Со депонирање на штедни влогови во странска валута кај банките, девизните штедачи стекнале право да ги подигнат во секое време нивните депозити, заедно со акумулираната камата од банките. Нивните побарувања во банките го преживеале распадот на СФРЈ (види ја одлуката за допуштеност во

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

овој случај, § § 53-54). Вистина дека сите "стари" девизни заштеди биле гарантирани од државата, и тие гаранции можеле да се активираат само на барање на банка но, ни една од споменатите банки не поднела такво барање (види точка 9 погоре). Според тоа, одговорноста не се префрла само од тие банки на СФРЈ. Исто така, треба да се напомене дека филијалите на Љубљанска банка Љубљана и Инвестбанка не биле посебни правни лице во времето на распадот на СФРЈ; согласност регистарот на компании, тие дејствувале во име и за сметка на матичните банки.

Имајќи го предвид горенаведеното, Судот утврди дека Љубљанска банка Љубљана, со седиште во Словенија, а Инвестбанка, со седиште во Србија, останале одговорни за "стари" девизни заштеди во нивните филијали, без оглед на нивната локација, до распадот на СФРЈ . Судот ќе го испита период по распадот на СФРЈ подолу.

68. Што се однесува на Љубљанска банка Љубљана, Владата на Словенија најпрво ја национализираше и потоа го пренела поголемиот дел од своите средства во нова банка, а во исто време, потврдила дека старата Љубљанска банка ја задржала одговорноста за "старите" девизни заштеди во нејзините филијали во другите држави наследнички и поврзаните тврдења против НБУ. Судот веќе утврдил дека државата договорничка, може да биде одговорна за долговите на компаниите во сопственост на државата, дури и ако компанијата е посебен правен субјект, со тоа што компанијата не ужива "соодветена институционална и оперативна независност од државата" (види Микаленки и други против Украина, бр. 35.091 / 02 et al., § 43-45, ECHR 2004 XII). Јасно е дека Словенија е единствен акционер на старата Љубљанска банка и дека владината агенцијата управува со оваа банка. Покрај тоа, државата е одговорна, во голема мера, за неможноста на банката да ги сервисира своите долгови (како што пренесува, врз основа на закон, поголемиот дел од своите средства во друга банка). Судот конечно забележува дека најголем дел од средствата на филијалата на Љубљанска банка Љубљана во Сараево најверојатно завршиле во Словенија (види точка 21 погоре). Со оглед на сите овие фактори, судот заклучува дека постојат доволно докази со кои Словенија се смета за одговорна за долгот на

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

банката на г-ѓа Алишиќ и г-дин Саќак во посебните околности на конкретниот случај.

69. Судот го забележа аргументот на Владата на Словенија дека статусот на клиентите на филијалата на Љубљанска банка Љубљана во Сараево е далеку од јасен во периодот 1992-2004 година поради недоследностите во законот и праксата во Босна и Херцеговина (види точки 16 и 22-24 погоре). Сепак, ситуацијата во меѓувреме се променила: се покажало дека од 2004 година Босна и Херцеговина немала намера да ги надомести оние штедачи. Во тие околности, судот се согласува со словенечките судови дека недоследностите од минатото сега се ирелевантни (види точка 38 погоре).

70. Кога станува збор за Инвестбанка, таа останала одговорна за "старите" девизни заштеди во нејзините филијали во другите земји наследнички до 3 јануари 2002 година. На тој датум, надлежниот суд во Србија направил барање за стечај против таа банка и била активирана државната гаранција за "старите" девизни заштеди во банка и нејзините филијали (види параграф 35 погоре). Судот понатаму забележал дека Инвестбанка е или целосно или во голема мера во општествена сопственост. Во неколку слични случаи против Србија излегло дека државата е одговорна за долговите на компаниите со општествена одговорност, бидејќи тие се тесно контролирани од страна на владината агенција (види, П. Качапор и други против Србија, бр. 2269/06 и сор ., § § 97-98, 15 јануари 2008 година, во врска со компанија која главно се состои од општествен капитал, и Рашковиќ и Милуновиќ против Србија, бр. 1789-1707 и 28.058 / 07, § 71, 31 Мај 2011, за компанијата што се состои од општествен и државен капитал). Судот не гледа причина да отстапи од таа судска пракса. Имајќи го предвид фактот дека најголем дел од средствата филијалата на Инвестбанка во Тузла најверојатно завршиле во Србија (види точка 27 погоре) и дека Србија ги продала сите простории на таа филијала што се наоѓа во Босна и Херцеговина (види точка 28 погоре), Судот утврди дека постојат доволно основи да се смета Србија за одговорна за банкарскиот долг на г-дин Шахдановиќ во посебните околности на овој случај.

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

71. Судот го забележа видувањето на српската влада, споделено од страна на Влада на Словенија, дека Босна и Херцеговина имала најголема корист од "старите" девизни заштеди во Љубљанска банка Љубљана и филијалите на Инвестбанка на нејзината територија, со оглед на фактот дека на компаниите со седиште во таа земја им биле доделени динарски кредити по многу поволни услови во замена за девизи што се испраќале во Словенија и Србија (види параграф 12 погоре). Сепак, со оглед на хиперинфлација во поранешна СФРЈ, а потоа, за време на војната во Босна и Херцеговина, оние кредити во динари брзо ја изгубиле сета своја вредност, за разлика од "старите" девизни заштеди.

72. По утврдувањето дека Словенија е одговорна за "старите" девизни заштеди во филијалата на Љубљанска банка Љубљана во Сараево и дека Србија е одговорна за "старите" девизни заштеди во филијалата на Инвестбанка во Тузла, судот на крај мора да испита дали неможноста на апликантите слободно да располагаат со своите "стари" девизни заштеди во оние филијали од 1991-1992 година резултирала со повреда на Членот 1 од Протоколот 1 од страна на овие држави.

Образложението на властите на Србија и Словенија за одложувањето во суштина се сведува на нивната должност да преговараат за ова прашање со добра волја заедно со другите држави наследнички, како што се бара од страна на меѓународното право. Секое еднострано решение, според нив, би било во спротивност со таа обврска.

73. Сепак, Судот не се согласува за тоа дека обврската за преговарање не ги спречува земјите-наследнички од донесување времени мерки со цел да ги заштитат интересите на штедачите. Владата на Хрватска во голем дел ги вратила на своите граѓани "старите" девизни заштеди од филијалата на Љубљанска банка Љубљана во Загреб (види точка 32 погоре) и Владата на Република Македонија го исплатила вкупниот износ на "старите" девизни заштеди во филијалата на истата банка во Скопје (види точка 39 погоре). Истовремено, овие две Влади никогаш не ја напуштиле својата позиција дека словенечката влада треба да биде одговорна и продолжиле да бараат надомест на штета за износите платени на меѓудржавно ниво (особено, во контекст на преговорите за сукцесијата). Иако одредени

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

одложувања може да бидат оправдани само во исклучителни околности (види, по аналогија, Имотиларе Сафи против Италија [GC], бр. 22774/93, § 69, ECHR 1999 V), судот смета дека континуираната неможност на жалителите слободно да располагаат на нивните заштеди наспроти колапсот на преговорите на БИС во 2002 година водени во рамките на Договорот за прашањата поврзани со сукцесијата и недостаток на било какви значајни преговори во врска со ова прашање потоа, е спротивно на членот 1 од Протоколот 1.

74. Поради тоа, треба да постои повреда на Членот 1 од Протоколот 1 од страна на Словенија во врска со г-ѓа Алишиќ и г-дин Саќак и од страна на Србија во врска со г-дин Шахдановиќ, освен ако жалителите не успеале да ги исцрпат сите домашни правни решенија (за конечниот заклучок на судот во однос на оваа точка, види точка 91 подолу). Што се однесува до другите тужени држави, не треба да има повреда на тој член (*ibid.*)

III. Наводна повреда на член 13 од Конвенцијата

75. Член 13 од Конвенцијата предвидува:

"Секој, чии права и слободи определени во Конвенцијата се повредени ќе имаат ефикасен правен лек пред домашните органи, без оглед на тоа што повредата била сторена од лица кои вршеле службена должност."

A. Произнесување на страните

1. Жалителите

76. Жалителите тврдеа дека тие немале на располагање во било која од засегнатите членки ефикасен правен лек за нивните жалби според членот 1 од Протоколот 1.

2. Одговорните Влади

76. Владата на Словенија се произнесе дека жалителите ги имале на располагање следните правни лекови. Прво, тие можеле пведат постапка против старата Љубљанска банка во словенечката судови. Владата се произнесе дека

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

голем број на домашни пресуди кои станале конечни пред 1997 година и прекилот на постапките во врска со старите филијали на Љубљанска банка во другите држави наследнички или биле донесени по одлуката за прогласување за неуставност на прекилот на постапката во 2009 година (види точка 38 погоре). Исто така, жалителите можеле да поведат постапка против Република Словенија. Во случај на негативна одлука во поглед на основаноста или процедурална одлука за прекин на постапката, тие биле во можност да поднесат уставна жалба. Покрај тоа, жалителите можеле да поднесат петиција до словенечкиот Уставен суд и да поведат постапка за ревизија на уставноста во однос на постапката од 1997-2009 година и / или за пропустот на државата да преземе одговорност за "старите" девизни заштеди во старата филијала на Љубљанска банка во Сараево. Инаку, жалителите можеле да поведат постапка и против старата Љубљанска банка во хрватските судови: повеќе од 500 клиенти во старата филијала на Љубљанска банка во Загреб добиле пресуди и на 63 од нив досега им биле исплатени нивните "стари" девизни заштеди од присилна продажба на активата на банката која се наоѓала во Хрватска (види точка 32 погоре).

77. Српската влада исто така тврдела дека жалителите имале на располагање разни правни лекови. Тие тврдела дека г-дин Шахдановиќ требал да го регистрира неговото побарување од филијалата на Инвестбанка во Тузла во стечајна постапка. Во исто време, Владата признава дека на ниту еден од клиентите на филијалите на Инвестбанка сместена во Босна и Херцеговина не им биле исплатени назад нивните "стари" девизни заштеди во однос на стечајните постапки. Тие понатаму изјавија дека г-дин Шахдановиќ требал да се покрене граѓанска постапка против Инвестбанка во српските судови. И на крај, тие тврдела дека тој требал да направи обид да ги повлече своите заштеди од хуманитарни причини (види точка 33 погоре).

78. Владата на Република Македонија истакна дека апликантите требале да ги исцрпат сите домашни правни лекови во Србија и Словенија, без да навлегуваат во детали.

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

79. Спротивно на тоа, владите на Босна и Херцеговина и Хрватска тврдеа дека апликантите немале ефикасни правни лекови на располагање со оглед на прекилот на сите постапки во врска со "старите" девизни заштеди во Љубљанска банка Љубљана и филијалите на Инвестбанка лоцирани во други земји наследнички (види точки 34 и 38 погоре). Покрај тоа, дури и ако жалителите ги добиле одлуки со кои и се определува на старата Љубљанска банка да ги исплати своите заштеди, тие најверојатно не биле извршени, бидејќи законодавството од 1994 година не важело за таа банка со ограничени средства (види точка 37 погоре).

Б. Оценка на Судот

81. Судот во повеќе наврати повторува дека Членот 13 гарантира достапност на правен лек на национално ниво со цел да се исполни суштината на правата од Конвенцијата во било која форма која може да биде осигурана преку домашниот правен поредок. Целта на Членот 13, исто така е да бара обезбедување на домашен правен лек кој ќе се справи со суштината на "спорната жалба" согласно Конвенцијата и да овозможи соодветно олеснување. Иако обемот на обврските кои ги имаат државите договорнички согласно член 13 варира во зависност од природата на жалбените наводи на жалителот, правниот лек кој се бара според Член 13 мора да биде ефикасен во пракса и во правото. Поимот "Ефикасност на правниот лек" во смисла на член 13 не зависи од сигурен поволен исход за жалителот. Ниту, пак, поимот "орган" наведен во таа одредба не се однесува само на судски орган, и доколку не е, овластувањата кои ги има и гаранциите кои тој орган ги дава ќе бидат од значење во утврдувањето дали неговиот правен лек е ефикасен.

Исто така, дури и ако еден правен лек сам по себе целосно не ги задоволува барањата согласно Член 13 од Конвенцијата, збирот од сите правни лекови кои се предвидени со домашното законодавство може да го сторат тоа (види Кудла против Полска [GC], бр. 30210/96, § 157, ЕСЧП 2000 XI).

Треба да се нагласи дека, иако може да има исклучоци кои се оправдани поради посебни околности на еден случај, проценката за тоа дали домашните правни

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

лекови биле искористени вообичаено се врши во поглед на датумот на кој е поднесена жалба до Судот (види Бауман v . Франција, бр. 33592/96, § 47, ECHR 2001-V, а Бабилонова против Словачка, бр. 69.146 / 01, § 44, ECHR 2006 VIII).

И на крај, како општо правило, жалителите кои живеат надвор од јурисдикцијата на државата договорничка не се изземени од обврската за исцрпување на сите правни лекови во таа држава (види, аналогно, Демопулос и други против Турција (декември) [GC], бр. 46113/99 , 3843/02, 13.751 / 02, 13.466 / 03, 10200/04, 14.163 / 04, 19.993 / 04 и 21.819 / 04, § 98, ECHR 2010).

82. Кога зборуваме за сегашниот случај, Судот прво ќе испита дали постоела: постапка против старата Љубљанска банка или против Република Словенија пред словенечките судовите, дали постоело барање за ревизија пред Уставниот суд на Словенија во одвоена постапка за оцена на уставноста и дали постоела постапка против старата Љубљанска банка пред хрватските судови, земени поединечно или заедно, и дали може да се сметаат домашните правни лекови за ефикасни во однос на тоа дека на г-ѓа Алишќ и г-дин Саџак не им било овозможено слободно да располагаат со своите "стари" девизни заштеди од филијалата на старата Љубљанска банка во Сараево. По тоа, ќе се продолжи кон утврдување на тоа дали било покренато: барање до надлежниот стечаен суд во Србија, дали била поведена граѓанска постапка против Инвестбанка пред српските судови и дали било поднесено барање за повлекување поради хуманитарни причини, земени поединечно или заедно, и дали домашните правни лекови може да се сметаат за ефикасни поради тоа што на г-дин Шахдановиќ не му било овозможено слободно да располага со своите "стари" девизни заштеди од филијалата на Инвестбанка во Тузла.

1. Во однос на филијалата на старата Љубљанска банка во Сараево

а) Граѓанска постапка против старата Љубљанска банка пред словенечките судови

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

83. Судот забележува дека Основниот суд во Љубљана донел повеќе пресуди со кои и наредил на стара Љубљанска банка да ги врати "старите" девизни заштеди од филијалите во Сараево и Загреб, заедно со каматата, од кои најмалку една таква пресуда, поточно за филијалата во Сараево, веќе е правосилна (види точка 38 погоре). Сепак, со оглед на фактот дека со законите од 1994 година таа банка останала со ограничена актива, неизвесно е дали тие пресуди ќе бидат извршени (види точка 37 погоре). Меѓутоа, Владата на Словенија не успеа да покаже дека барем една од тие пресуди е целосно извршена. Следствено на тоа, барем засега не постои доказ дека овој правен лек може да обезбеди соодветен и доволен надомест на жалителите.

б) Граѓанска постапка против Република Словенија пред судовите во Словенија

84. Голем број на клиенти од филијалите на старата Љубљанска банка во Сараево и Загреб воделе граѓански постапки против Република Словенија. Од причина што ниту една од нив досега не завршила во нивна корист (види точка 38 погоре), Судот утврди дека овој правен лек не понудил разумен изглед за успех на жалителите (види, аналогно, предмет Е.О. и В.П. против Словачка, бр. 56.193 / 00 и 57.581 / 00, § 97, 27 април 2004 година).

в) Петиција пред Уставниот суд на Словенија

85. Судот констатира дека, согласно член 24 од Законот за Уставниот суд од 2007 година секое лице кое покажува правен интерес може да поднесе петиција за покренување на постапка за апстрактна ревизија на уставноста пред Уставниот суд (види точка 36 погоре). Во овој случај тоа не е неопходно за да се донесе одлука во однос на ефикасноста на овој правен лек земен во општа смисла. Дури и под претпоставка дека би можел да биде ефикасен правен лек во друг контекст, тој не бил ефикасен за да обезбеди соодветен и доволен надомест на штета за сегашните жалители од следните причини.

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

Во врска со ефикасноста на поднесувањете петиција за покренување на испитување на уставноста пред Уставниот суд на Словенија во однос на прекилот на постапките од 1997-2009 година, точно е дека петицијата на двајца хрватски штедачи била успешна, во смисла на тоа дека Уставниот суд на Словенија го прогласил прекилот на постапката за неуставен и овозможил продолжување на сите граѓански постапки во врска со ова прашање (види точка 38 погоре). Сепак, не им бил доделен надомест или било каква оштета. Исто така, фактот дека нивните граѓански постапки потоа продолжиле не е доволен сам по себе да ја направи петицијата за ревизија пред Уставниот суд како ефикасен правен лек, со оглед на тоа дека Судот веќе утврдил (види точки 83 и 84 погоре) дека граѓанските постапки не обезбедиле соодветен и доволен надомест на штета односно не им понудиле оправдани изгледи за успех на жалителите.

Во однос на ефикасноста на петицијата за ревизија пред Уставниот суд на Словенија во однос на оценката на уставноста на законската одредба за ограничувањето на одговорноста на државата во однос на "стари" девизни заштеди од домашните филијали на старата Љубљанска банка, истата е вклучена во Основната уставна повелба на Уставниот закон од 1991 година и не е предмет на разгледување од страна на Судот (види точка 36 погоре).

г) Граѓанска постапка против старата Љубљанска банка пред судовите во Хрватска

86. Судот претходно сметаше дека кога се работи за прераспределба на обврските и одговорноста за "старите" девизни заштеди помеѓу земјите-наследнички на СФРЈ, како што е конкретниот случај, од жалителите можело разумно да се очекува да бараат надомест на штета во местата каде што други жалители веќе го сториле тоа, а се наоѓале во некоја од земјите-наследнички (види Ковачиќ и други, цитирана погоре, § 265). Точно е дека на некои штедачи од филијалата на старата Љубљанска банка во Загреб им биле исплатени "стари" девизни заштеди со присилна продажба на активата на банката која се наоѓала во Хрватска (види точка 32 погоре). Сепак, Владата на Словенија не била во

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

можност да покаже дека секој штедач на филијалата во Сараево успеал пред хрватските судови. Судот заради тоа смета дека ниту овој правен лек не понудил разумна можност за успех на жалителите.

2. Во однос на филијалата на Инвестбанка во Тузла

а) Барање пред надлежниот стечаен суд во Србија

87. Иако стотици клиенти на филијалата на Инвестбанка во Босна и Херцеговина поднеле такво барање пред надлежниот стечаен суд, ниту едно од нив досега не било успешно (види точка 35 погоре). Соодветно на тоа, следува дека овој правен лек не понудил разумни изгледи за успех на г-дин Шахдановиќ.

(б) Граѓанска постапка против Инвестбанка пред судовите во Србија

88. Иако е точно дека во почетокот на 1990-тите години мал број на штедачи од филијалите на српските банки лоцирани надвор од Србија добиле пресуди од српските судови со кои им било наредено на банките да ги исплатат "старите" девизни заштеди (види факти во *Шеќеровиќ v . Србија* (декември), бр. 32.472 / 03, 4 јануари 2006 година), српската влада не успеала да покаже дека било која од тие пресуди била извршена пред законското запирање на сите извршни постапки во врска со ова прашање во 1998 година. Затоа, овој правен лек не може да му обезбеди соодветен и доволен надомест на г-дин Шахдановиќ.

в) Барање за исплата врз основа на хуманитарни причини

89. Судот забележува дека "старите" девизни заштеди можеби биле повлечени во раните 1990-ти години но, тоа било ограничено само за потребата од покривање на здравствени или трошоци за погребални услуги (види точка 33 погоре). Бидејќи не постои показател, ниту доказ дека г-дин Шахдановиќ имал такви трошоци во релевантниот период, овој правен лек не му бил достапен.

3. Заклучок

90. Имајќи го предвид погоренаведеното, жалителите немале ефикасен правен лек на располагање за нивните жалби согласно член 1 од Протоколот 1 во Словенија која била одговорна за "старите" девизни заштеди од филијалите на Љубљанска банка во Сараево и Србија која била одговорна за "старите" девизни заштеди од филијалата на Инвестбанка во Тузла (види точки 68 и 70 погоре), Судот оценува дека има повреда на членот 13 од страна на Словенија во однос на г-ѓа Алишиќ и г-дин Саџак и од страна на Србија во однос на г-дин Шахдановиќ. Како резултат на тоа, ги отфрла приговорите на владите дека апликантите пропуштиле да ги исцрпат домашните правни лекови (види точка 51 погоре). Што се однесува до другите тужени држави, Судот утврди дека нема повреда на член 13.

4. ЗАВРШЕН ЗАКЛУЧОК ВО ОДНОС НА ЧЛЕН 1 ОД ПРОТОКОЛОТ бр.1

91. Во однос на прелиминарниот заклучок за членот 1 од Протоколот 1, наведен во точка 74 погоре и заклучокот за наводниот пропуст на жалителите да ги искористат сите домашни правни лекови изнесени во точка 90 погоре, Судот заклучува дека има повреда на член 1 од Протоколот 1 од страна на Република Словенија во однос на г-ѓа Алишиќ и г-дин Саџак и од страна на Република Србија во однос на г-дин Шахдановиќ. Судот понатаму утврди дека нема повреда на овој член од страна на другите тужени држави.

5. НАВОДНА ПОВРЕДА НА ЧЛЕНОТ 14 ОД КОНВЕНЦИАТА

92. Член 14 од Конвенцијата гласи:

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

"Уживањето на правата и слободите утврдени со Конвенцијата треба да се обезбедува без дискриминација врз било која основа како пол, раса, боја, јазик, религија, политичко или друго мислење, национално или социјално потекло, припадност на национално малцинство, имот, раѓање или друг статус."

93. Жалителите, се жалеа на повреда на членот 14 земен во корелација со членот 13 од Конвенцијата и член 1 од Протоколот 1, потпирајќи се, во суштина, за причините за нивните жалби во однос на овие одредби земени поединечно. По разгледувањето на приговорите од владите и имајќи ги предвид своите заклучоци во врска со член 13 и член 1 од Протокол 1 во точките 90-91 погоре, Судот смета дека нема потреба да се испитува ова прашање согласно член 14 земен заедно со оние членови кои се однесуваат на Србија и Словенија и смета дека нема повреда на член 14 во однос на другите тужени држави.

6. ПРИМЕНА НА ЧЛЕНОТ 46 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

94. Релевантниот дел од членот 46 од Конвенцијата гласи:

"1. Договорните страни се обврзуваат да се придржуваат кон конечните пресуди на Судот во сите предмети во кои се страни.

2. Конечната пресуда на Судот ќе се достави до Комитетот на министри, кој ќе го надгледува нејзиното извршување. ..."

А. Произнесувања на страните

95. Владите на Србија, Македонија и Словенија, како и жалителите, приговараа на применувањето на постапката за донесување на пилот-пресуда по овој случај. Владата на Босна и Херцеговина тврдеше дека конкретниот случај е погоден за донесување на пилот-пресуда бидејќи засега околу 130.000 штедачи од филијалата на старата Љубљанска банка во Сараево, и околу 132.000 штедачи од филијалата на истата банка во Загреб кои не ги пренеле своите заштеди во хрватските банки (види точка 32 погоре) и околу 132.000 штедачи од филијалите

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

на Инвестбанка во Босна и Херцеговина. Владата на Хрватска тврдеше дека е тешко да се одлучи, во оваа фаза, дали случајот е погоден за постапка за донесување на пилот-пресуда.

Б. Оценка на Судот

1. Општи принципи

96. Судот повторува дека членот 46 од Конвенцијата, толкуван во смисла на член 1, им наметнува на тужените држави законска обврска да преземат, под супервизија- надзор од страна на Комитетот на министри, соодветни општи и / или индивидуални мерки со кои ќе им ги осигураат на жалителите правата кои Судот утврдил дека се повредени. Таквите мерки мора да се преземат и во однос на други лица кои се наоѓаат во иста позиција како жалителите, поточно преку решавање на проблемите кои довеле до заклучоците на Судот (види Лукенда против Словенија, бр. 23032/02, § 94, ЕСЧП 2005 X). Ваквата обврска постојано се нагласува од страна на Комитетот на министри кој го врши надзорот над извршувањето на пресудите на Судот (види ResDH (97) 336, IntResDH (99) 434, IntResDH (2001) 65 и ResDH (2006) 1).

97. Со цел да се овозможи ефикасно извршување на своите пресуди, Судот може да започне постапка за донесување на пилот-пресуда со која што се овозможува јасно идентификување на структурните проблеми поради кои настанала повредата како и да се укаже на мерките кои треба да се преземат од страна на тужената држава за да ги отстрани истите (види член 61 од Деловникот на суд и Брониовски против Полска [GC], бр. 31443/96, § § 189-94, ЕСЧП 2004 V).

Целта на постапката е олеснување, побрзо и ефикасно решавање на дисфункцијата која влијае на заштитата на правата од Конвенцијата во националниот правен поредок (види Волкенберг и други против Полска (декември), бр. 50003/99, § 34, ЕСЧП 2007 XIV).

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

Додека делувањето на тужената држава првенствено треба да биде насочено кон решавањето на таквата дисфункција, и на почетокот, доколку е потребно, ефикасност на домашните правни лекови во однос на повредите кои се во прашање, тоа исто така може да вклучува ад хок решенија како што се пријателски спогодби со жалителите или еднострани понуди за помош во согласност со принципите на Конвенцијата. Судот може да одлучи да го одложи разгледувањето на слични случаи, давајќи и на тужената-држава можност да ги реши на неколку различни начини (види, Бурдов против Русија (бр. 2), бр. 33.509 / 04, § 127, ЕСЧП 2009). Ако, пак, тужената држава не преземе мерки по донесувањето на пилот пресуда и продолжи да ги повредува правата од Конвенцијата, Судот нема друг избор освен да продолжи со разгледувањето на сите слични предмети кои се наоѓаат пред него и да донесе пресуди по истите со цел да се обезбеди ефикасно почитување на Конвенцијата (види Е.Г. против Полска (декември), бр. 50425/99, § 28, ЕСЧП 2008).

2. Примена на принципите во конкретниот предмет

98. Повредите кои Судот ги утврди во овој предмет се однесуваат на повеќе луѓе. Има повеќе од 1650 слични апликации, поднесени од повеќе од 8000 жалители кои се во тек пред Судот. Според тоа, Судот смета дека е соодветно да се примени постапката за донесување на пилот-пресуда во овој предмет, и покрај приговорите на страните во однос на истото.

99. И покрај тоа што Судот во принцип не одредува кои поправни мерки може да бидат соодветни за да се исполнат обврските на тужената држава согласно член 46 од Конвенцијата, од аспект на системските состојби кои што се идентификувани, Судот ќе забележи дека општите мерки на национално ниво треба несомнено да се земат во предвид при извршувањето на оваа пресуда. Имено, Словенија треба да ги преземе сите неопходни мерки во рок од шест месеци од датумот кога пресудата ќе стане правосилна, со цел да им овозможи на г-ѓа Алишиќ, г-дин Саџак и на сите други во иста позиција, да им бидат исплатени

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

односно вратени назад нивните "стари" девизни заштеди под истите услови како на оние кои имале такви заштеди во домашните филијали на словенечките банки. Во рамките на истиот временски рок, Србија треба да ги преземе сите неопходни мерки со цел да му овозможи на г-дин Шахдановиќ и на сите други во иста позиција да им бидат исплатени односно вратени назад нивните "стари" девизни заштеди под истите услови како и српските граѓани кои имале такви заштеди во домашните филијали на српските банки.

Што се однесува до минатите доцнења, Судот не смета за неопходно, во моментот, да им го додели соодветниот надомест на сите лица кои се засегнати. Ако сепак, Србија или Словенија не ги применуваат општите мерки наведени погоре и со тоа понатаму ги повредуваат правата од Конвенцијата, Судот може да го преиспита прашањето за надомест на штета во соодветен иден случај против државите кои се во прашање (види, аналогно, Шуљагиќ, цитиран погоре, § 64).

100. Мора да се нагласи дека горенаведените наредби не се однесуваат на лица кои иако биле во иста позиција како сегашните жалители, им биле исплатени целосно нивните "стари" девизни заштеди од страна на други држави наследнички, на оние лица кои биле во можност да ги повлечат нивните "стари" девизни заштеди поради хуманитарни причини (види точки 17 и 33 погоре), или да ги користат во процесот на приватизација (види точка 22 погоре), и на оние лица на кои им биле исплатени нивните заштеди од филијалите на Љубљанска банка во Загреб и Скопје од страна на владите на Хрватска и Македонија (види точки 32 и 39 погоре). Србија и Словенија поради тоа може да ги исклучат таквите лица од нивниот процес на исплата. Меѓутоа, ако бил исплатен само еден дел од нечија "стара" девизна заштеда на тој начин, тогаш Србија и Словенија се одговорни за враќање на остатокот (Србија за "стари" девизни заштеди во сите филијали на српските банки и Словенија за таквите заштеди во сите филијали на словенечките банки, без оглед на локацијата на филијалата и на државјанство на депонентот кој е засегнат).

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

101. На крајот, Судот го одлага испитувањето на сите слични случаи во период од шест месеци од датумот кога оваа пресуда ќе стане правосилна (види, по аналогија, Шуљагиќ, цитирана погоре, § 65). Оваа одлука нема да влијае на овластувањето на Судот во секој момент да го прогласи за недопуштен секој ваков предмет или да го симне од својата листа на предмети во согласност со Конвенцијата.

7. ПРИМЕНА НА ЧЛЕНОТ 41 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

102. Член 41 од Конвенцијата гласи:

"Кога Судот ќе оцени дека постои повреда на Конвенцијата или на протоколите, и доколку внатрешното право на засегнатата Висока договорна страна овозможува само делумен надомест на штетата, Судот, доколку е потребно, ќе додели правична отштета на оштетениот"

A. Оштета

103. Жалителите побараа исплата на "старите" девизни заштеди со камата во поглед на материјалната штета. Судот веќе донесе наредби во овој поглед во точка 99 погоре.

104. Секој од жалителите понатаму побара 4000 евра во однос на нематеријална штета. Владите на Македонија, Босна и Херцеговина и Хрватска приговараа дека побарувањата се неосновани. Судот, сепак, прифаќа дека жалителите претрпеле одредена нематеријална штета која произлегува од утврдената повреда на Конвенцијата. Одлучувајќи на правична основа согласно член 41 од Конвенцијата, им ги доделува наведените износи (односно, износ од 4.000 евра на г-ѓа Алишиќ и истиот износ за г-дин Саџак кои треба да бидат исплатени од страна на Словенија и износ од 4.000 евра на г-дин Шахдановиќ кој треба да бидат исплатени од страна на Србија).

Б. Трошоци и издатоци

105. Жалителите исто така побараа 59.500 евра за трошоци и издатоци направени пред Судот. Владите на Македонија, Босна и Херцеговина и Хрватска приговараа дека побарувањето е прекумерно и неосновано. Според судската пракса, жалителот има право на надомест на трошоците и издатоците само доколку се покаже дека тие биле навистина и неопходно направени и се разумни во висина. Односно, апликантот да бил обврзан да ги плати, согласно законските или договорните обврски, и тие да мора да биле неизбежни, со цел да се спречи повреда или за да добијат надомест на штета. Судот побара специфицирани сметки и фактури кои се доволно детални за да овозможат да се утврди до кој степен горенаведените услови се исполнети. Бидејќи не била поднесена пресметка на трошоците и издатоците во конкретниот случај, Судот го одбива ова барање.

В. Затезна камата

106. Судот смета за соодветно дека затезната камата треба да се исплати според најниската каматна стапка за позајмени средства на Европската Централна Банка, на која треба да се додадат три процентни поени.

ОД ОВИЕ ПРИЧИНИ, СУДОТ

1. *Ги отфрла* со шест гласа спрема еден, приговорите на владите во врска со пропустот на апликантите да ги искористат сите домашни правни лекови;
2. *Одлучи* едногласно дека има повреда на членот 1 од Протоколот 1 од Конвенцијата од страна на Србија во поглед на г-дин Шахдановиќ;
3. *Одлучи* со шест гласа спрема еден, дека има повреда на членот 1 од

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

Протоколот 1 на Конвенцијата од страна на Словенија во поглед на г-ѓа Алишиќ и г-дин Саџак;

4. *Одлучи* едногласно дека нема повреда на член 1 од Протоколот 1 на Конвенцијата од страна на останатите тужени држави;

5. *Одлучи* едногласно дека има повреда на членот 13 од Конвенцијата од страна на Србија во поглед на г-дин Шахдановиќ;

6. *Одлучи*, со шест гласа спрема еден, дека има повреда на членот 13 од Конвенцијата од страна на Словенија во поглед на г-ѓа Алишиќ и г-дин Саџак;

7. *Одлучи* едногласно дека нема повреда на член 13 од Конвенцијата од страна на останатите тужени држави;

8. *Одлучи* едногласно дека нема потреба да се испитува жалбата согласно член 14 од Конвенцијата во врска со член 13 од Конвенцијата и член 1 од Протокол 1 во однос на Србија и Словенија и дека нема повреда на член 14 од Конвенцијата во врска со член 13 од Конвенцијата и член 1 од Протокол 1 во однос на останатите тужени држави;

9. *Одлучи* едногласно дека пропустот на Владите на Србија и Словенија да ги вклучат сегашните жалители и сите други кои се наоѓаат во иста позиција во нивните шеми за исплата на "старите" девизни заштеди претставува системски проблем;

10. *Одлучи* едногласно дека Србија мора да ги преземе сите неопходни мерки во рок од шест месеци од датумот кога оваа пресуда ќе стане правосилна во согласност со член 44 § 2 од Конвенцијата, со цел да му овозможи на г-дин Шахдановиќ и сите други кои се наоѓаат во иста позиција, да им се исплатат нивните "стари" девизни заштеди под истите услови кои важеле и за српските граѓани кои имале таква заштеди во домашни филијали на српските банки;

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

11. *Одлучи*, со шест гласа спрема еден, дека Словенија треба да ги преземе сите неопходни мерки во рок од шест месеци од датумот кога оваа пресуда ќе стане правосилна во согласност со член 44 § 2 од Конвенцијата, со цел да им овозможи на г-ѓа Алишиќ, г-дин Саџак и сите други во иста позиција да им бидат исплатени нивните "стари" девизни заштеди под истите услови кои важеле за оние кои имале такви заштеди во домашни филијали на словенечките банки;

12. *Одлучи* едногласно да го одложи за шест месеци од датумот кога оваа пресуда ќе стане правосилна, испитувањето на сите слични случаи, без оглед на овластувањето на Судот во секој момент да го прогласи за недопуштен секој таков предмет или да го симне од својата листа во согласност со Конвенцијата;

13. *Одлучи* едногласно

(а) дека Србија треба да му исплати Г-дин Шахдановиќ, во рок од три месеци од датумот на кој оваа пресуда ќе стане правосилна во согласност со член 44 § 2 од Конвенцијата, 4000 евра (четири илјади евра) во однос на нематеријална штета, плус било каква такса или давачка која би можела да се наплати;

(б) дека по истекот на горенаведените три месеци сè до исплатата, ќе се засметува камата на горенаведениот износ, по стапка еднаква на најниската стапка за позајмени средства на Европската централна банка, за периодот до плаќањето плус 3 процентни поени;

14. *Одлучи* со шест гласа спрема еден,

(а) дека Словенија треба да им исплати на г-ѓа Алишиќи г-дин Саџак, во рок од три месеци од датумот кога оваа пресуда ќе стане правосилна во согласност со член 44 § 2 од Конвенцијата, 4000 евра (четири илјади евра) на секој одделно, во однос на нематеријална штета, плус било каква такса или давачка која би можела да им се наплати;

(б) дека по истекот на горенаведените три месеци сè до исплатата, ќе се засметува камата на горенаведените износи, по стапка еднаква на најниската

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ - ПРЕСУДА

стапка за позајмени средства на Европската централна банка, за периодот до плаќањето плус 3 процентни поени;

15. *Го отфрла* едногласно остатокот од барањето на жалителите за правична оштета.

Изготвено на англиски и објавено на 6 ноември 2012 година, согласно член 77 § § 2 и 3 од Деловникот на Судот.

Lawrence Early
Секретар

Nicolas Bratza
Претседател

Во согласност со член 45 § 2 од Конвенцијата и Правило 74 § 2 од Деловникот на Судот, Издвоено мислење на судијата Жупанчич е приложено кон оваа пресуда.

N.B.

T.L.E.

**ИЗДВОЕНО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈАТА ЖУПАНЧИЧ
(ПРЕВОД)**

Жалам што не можам да го следам мнозинството во поглед на оваа пресуда. Поради бројни причини, од кои само дел се опфатени во ова издвоено мислење, за тоа дека исходот од оваа пресуда од страна на ад хок Советот, пред Големиот судски совет, секако ќе докаже не е во согласност со суштината на Конвенцијата. Ако почнеме со Протокол 1, член 1, став 1 од Конвенцијата, можеме да видиме дека неговата цел е да се заштити bona fide имотот, легитимните очекувања, спорни побарувања, итн. Сепак, во овој случај ние сме во крајната фаза на анализа, заштита на шпекулативни влијанија и недостатоците на пирамидалната шема на Комунистичкиот режим од државни размери. Шемата била осмислена од страна на сега веќе покојниот режим на Југославија кој тогаш имал страшна потреба од средства во цврста валута. Уште поважно од морална гледна точка, бидејќи ЛБ банка и Република Словенија не биле тие кои ја поставиле оваа Понциева шема, дефинитивно тие не се Медоф во оваа приказна!

Во најлошо сценарио во кое ЛБ банка и имплицитно Република Словенија би требала би биле одговорна за, просто кажано "кражбата" на парите на депонентите - и понатаму не би имало смисла таа да им надомести на штедачите со апсурдни 12% од почетниот влог. Етички гледано, овој удел на барањето за надомест бил шпекулација на наивните како и обично, вложувачи од споменатата Комунистичката Понциева шема.

Во банкарството и во слични ситуации на сукцесија, *териториалното начело* кое се применува и спроведува со цел да се надоместат долговите на одредена земја, добро го отсликува добро познатото економско размислување дека парите добиени од влоговите на депонентите се вложуваат, во смисла на т.н. "книговодствени пари", на територијата на која банката работела како должник кон штедачите, но, особено како доверител кон бројни претпријатија кои таа банка истовремено ги финансирала преку заеми. Мнозинската пресуда, кажано поинаку, го повредува *територијалното начело*.

Територијалното начело според кое на доверителите односно, штедачите на банката - треба да им бидат надоместени нивните депозити во регионот, областа или територијата во која вкупните комерцијални заеми произлегуваат од нивните депозити кои всушност биле ставени на располагање на различни претпријатија. Како што е наведено во често цитираната и значајна статија во врска со сукцесијата на Југославија: "[...] територијалното начело јасно служи како општо правило на државата наследник во врска со подвижниот имот." (Види, Карстен Стан, Договорот за сукцесија, прашања за поранешна Социјалистичка Федеративна Република Југославија, 96 Am. J Int'l L 379 (2002)). Ќе видиме веднаш зошто е тоа фер и логично.

Мора да разбереме дека сите банки секогаш функционираше на ваков начин со шпекулативна проценка на нивните идни ризици, врз основа на кои парите на штедачите растеле на виртуелен начин преку давање на заеми далеку поголеми од капиталот на првичните депозити ("книговодствени пари "). "Виртуелно" тука значи дека " книговодствените пари" буквално се позајмени од иднината и со тоа се т.н. "виртуелни пари".

Со тоа и цврстите валути кои се депонирани и конвертирани во "книговодствените пари" се дадени како заеми на претпријатијата на територијата или на поединец од територијата кои биле подготвени и способни за отплаќање и плаќање нормална каматна стапка на заемите кои ги земале од банката. Се разбира, каматата никогаш не можела да достигне 12%. Ова има за цел да се докаже дека споменатата пирамидална шема - била токму тоа.

Овој добро познат начин на банкарското работење, сепак, треба да се разгледа и во однос на тогашната влада во умирање на Марковиќ и во светлина на претстојното финансиско и државно распаѓање, од кое Комунистичката цврста валута од Понциевата шемата бил јасно предупредувачки знак за сите да разберат и да го земат во предвид.

Исто така е очигледно дека секој 'напад на банката' веднаш ќе завршел со стечај на истата. Секоја банка е во основа шпекулативно одлагање кое исто така, важи и

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ – ИЗДВОЕНО МИСЛЕЊЕ

за секоја пирамидална шема, Понциевата шема, итн - освен што кај чесниот банкарски круг- циклусот за отплата на заемите е реален. Така, на пример, режимот на Туѓман во Хрватска ненадејно ги затвори сите ЛВ банка на својата територија, што подразбира - како и за било која банка - моментална ликвидација на ЛВ банка. Во таква ситуација, сите долгови кон сите штедачи веднаш се активираат, додека заемите сеуште се во долготраен процес на отплата. Со други зборови, затворањето на банката по налог на режимот предизвикува моментално неисполнување на обврските на банката, особено кон своите индивидуални депонентите, доверителите.

Територијалното начело означува динамичен поглед на банкарското работење: се води од идејата дека одредувачкиот аспект на работењето на банката е неговото континуирано пласирање на сопствените заеми на одредена територија. Кога е територијата во прашање таа се смета за главен критериум за отплата, тоа има своја оправдана логиката која не може да биде сфатена од едноставна перспектива на приватно право согласно член 1, став 1 од Протокол 1.

Во случај кога банката не е во состојба да ги исплати своите штедачи, единствено штедачите од таа територија, без оглед на нивното државјанство, итн, ќе бидат покриени со државната гаранција, од очигледни макроекономски причини дека “книговодствените пари“кои изворно прозилегуваат од влоговите на штедачите всушност биле вложени и останале на територијата која е во прашање. Така ја поттикнале и економската активност, итн.

Со оглед на тоа, има смисла, кога се говори за сукцесија, дека земјите-наследнички, исто така, ги покриваат своите територии со гаранции кога централен орган, во овој случај Централната банка во Белград, не ја исполнила својата функција како гарант. Ако е таква логиката, тоа е лесно да се разбере дека исто така, има смисла за шесте земји наследници да им ги осигураат заштедите на штедачите - секој на својата територија.

Ова всушност се случило најмалку до одреден степен, односно до степен до кој Хрватска во голема мера ги исплатила заштедите на штедачите на ЛВ банка на

нејзина територија. Некој би можел да го постави прашањето дали Хрватска го направила тоа од добра намера кон своите граѓани, или можеби во овој чекор е содржана макроекономска правда, која Хрватска во целост ја земала во предвид. Со други зборови, ако не е во прашање логиката на територијалното начело на прво место, зошто Хрватска би преземала дел од долгот на ЛБ банка за сите оние граѓани кои сакале да бидат исплатени од страна на Хрватска?

Во секој случај, логиката на територијалното начело е очигледна од двете страни на овој случај. Ние сакаме да потсетиме на едноставна идеја за поединечна правда, која се разгледува со Протоколот 1, и има потполно дополнување во аристотеловата дистрибутивна правда вградена во територијалното начело.

In rectore, јас долго време имам уште едно прашање бидејќи постои уште една пародија во овој случај; Имено ова прашање во присуство на ривалско опкружување може да биде потполно погрешно сфатено. Спорот е “измешан“ затоа што овој случај не е како што би требало да биде - меѓудржавен случај. Без грешка, атипичното прашање за приватното право во меѓудржавни ривалски околности би се развило во очекувано природно и логично меѓудржавно прашање за сукцесија. Тоа би довело до далеку појасни перспективи на овој случај. Од која причина ниедна тужена држава не покренала меѓудржавна постапка против Словенија пред ЕСЧП? Зошто тужените држави се кријат позади индивидуални жалби кога се укажува на фактот дека ова се прашања за сукцесија? Мислам дека одговорот е јасен.

Уште еден од моите главни приговори на оваа мнозинска пресуда произлегува од актуелниот состав на ад хок Советот во кои четири членови т.н. просто мнозинство се од државите доверители, еден од членовите е од државите должници, додека само два члена од Советот кои не се во една друга смисла, национални судии во овој случај. Добро ја разбираме вообичаената процедурална логика на Конвенцијата во смисла дека националните судии од земјите во прашање мора да бидат во секој случај членови на Советот како би се помогнало во проценката на случајот. Меѓутоа во ситуација каде имаме седум држави наследнички кои се занимаваат со нешто што е во суштина прашање за сукцесија,

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ – ИЗДВОЕНО МИСЛЕЊЕ

логиката за присуството на националните судии во секој поединечен случај ќе резултира со таков ад хок состав, како во предметниот случај, каде “претставници” на тужителот имаат очигледно мнозинство над “ претставникот” на тужениот. Тоа е апсурдно бидејќи од самиот почеток е видно дека интересите на тужителот ќе го одредат резултатот на случајот ад хок со мнозинска пресуда. За среќа, неприкосновената филозофија на издвоеното мислење која ја има Конвенцијата, овде ќе ги спаси работите во смисла дека е јасно дека предметот мора да биде разгледан пред Големиот судски совет. Мнозинството на Големиот судски совет, состав во присуство на сите национални судии ќе биде ублажено со групи од по 17 судии, т.е. интересот на тужителот ќе има помало влијание. Сакам да нагласам дека не се сомневам во непристрасноста на своите колеги, додека гледам дека има свесна непристрасност кога е во прашање размислувањето за националните интереси и треба да има свои објективни граници. Меѓутоа и да нема бројни надгласувања во ad hoc casu составот како т.н. “натпреварувања” ќе направат за очигледно дека таквиот состав на јавноста нема да и изгледа како објективен и непристрасен.

Со години наназад стојам и понатаму, на тоа дека прашањето во овој случај најдобро е документирано во сега познатиот извештај на проф. Јурген (Повторно исплаќање на девизни заштеди до филијалите на Љубљанска банка надвор од територијата на Словенија, 1977-1991 година, док.10135 од 14 април 2004 година, Извештај Комитет за правни прашања и човекови права, Известувач: Г-дин Ерик Јургенс – Холандија). Суштината на извештајот, ст.20 и 21 гласи:

“ Економскиот заклучок мора да биде дека почтените влогови, во 1991 година реално престанале да постојат. Вложувачите привлечени од високата каматна стапка влегле во ризик вложувајќи ги нивните пари во банките на СФРЈ. Кога ризикот бил препознат, повторно биле уверени со гаранција коа ја дала Владата на СФРЈ дека нивните влогови ќе бидат исплатени со остварената камата. Но, оваа гаранција ја снемало кога СФРЈ престанала да постои, освен ако државите наследнички сакале да ја преземат таа гаранција Ова е прописно но, секоја држава наследничка тоа го применила на различен начин...Словенија .. презела гаранција за заштедите од ФЕ депонирани во банките на нејзината територија, очекувајќи од другите републики да го сторат истото“.

Моментот кога се донесува оваа пресуда е особено лош поради преговорите помеѓу Словенија и Хрватска кои се во тек и ги водат банкарски експерти од две земји кои го разбираат проблемот. Пресудата ќе биде погрешно протолкувана како правосилна и како што се одвиваат работите политички погрешно сфатена од двете страни.

Посебно ако ја разгледаме точка 58 од пресудата со која Владата на Словенија ја критикува Хрватска поради одбивање да го реши прашањето со ММФ арбитражата од 1999 година, одбивањето да се дискутира за тоа на состаноците на Постојаниот заеднички Комитет, поради настојувањата да се продолжи со БИС преговорите, наводно под притисок на ЕУ, единствено во 2010 година поради одбивање на таа понуда по затворањето на преговорите за пристап во ЕУ во 2011 година, и на крајот затоа што филијалата на Љубљанска банка Љубљана во Загреб го оневозможила редовното банкарско работење со кое би остварила дополнителни средства.(види точка 58 од мнозинската пресуда).

На овие наводи на словенечката влада, хрватската влада не одговорила прописно, ниту пак за тие се споменуваат во Мнозинската пресуда. Несомнено следи дека она што не чини во оваа приказна не е Словенија, бидејќи таа најмалку пет пати се обидела одлучно да преговара за овој проблем за сукексијата со Хрватска – но залудно.

Се разбира не можеме да знаеме дали овој пат наспроти се, хрватската влада е сериозна или не. Барем овој пат постои надеж дека преговорите може да одат напред, кои како што веќе напоменав нив ги водат двајца експерти кои го разбираат проблемот. Дотаму што Хрватска е условена за влез во ЕУ со успехот на тие преговори. Потсетувам дека пресудата е донесена во погрешен момент бидејќи ќе создаде политички впечаток за тоа кој е сега во добитничка позиција, наспроти фактот дека случајот може да оди пред Големиот судски совет и немора повеќе да покажува добронамерност и конструктивен став во преговорите кои се во тек.

Во овој контекст мораме да посветиме внимание на суштината на пресудата во случајот Ковачич кој беше пред Големиот судски совет поради техничка природа и ја носи својата порака во согласност со мислењето на судијата професор Џорџ

АЛИШИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ДРУГИ – ИЗДВОЕНО МИСЛЕЊЕ

Рес, светски познат експерт за меѓународно право т.е. експерт во однос на прашањето за сукцесија. Во случајот Ковачич, пресудата не го покренува ова прашање, но професор Рес ја изнесе пораката во своето нагласено мислење. Таа порака е во основа иста како и онаа која ја носи Јургеновиот извештај т.е. дека прашањето не може да биде прописно решено со пресуда помеѓу приватни странки и држави. Освен ако ова не е меѓудржавен предмет бидејќи единствено на тој начин може да биде решен преку преговори во контекст на иден договор за сукцесија.